

Barns tillgång till lekområden

Analyser av faktiskt gångavstånd
från bostäder, förskolor och
grundskolor i Stockholms stad

Illustration: Tove Henrik

Förord

Det är bra för barn att ha tillgång till områden för daglig lek och utevistelse i natur är bra för deras utveckling, motorik, motion och rekreation. Det underlättar även för barns återhämtning från stress. I det nationella folkhälsoprogrammet räknas tillgänglig och sund närnatur därför som en friskfaktor.

Det finns olika hinder för barns möjligheter att med eller utan vuxens sällskap lätt kunna ta sig fram till sina lekområden. Brist på lämpliga områden i närheten, osäkra färdvägar och hindrande trafik är några exempel. I stadsplaneringplanering går det att ta hänsyn för barns behov i detta fall genom bland annat lokalisering, trafikseparering, sänkningar av trafikhastigheter. Ett underlag som visar utgångsläget i staden har dock tidigare saknats.

Miljöförvaltningen har hösten 2006 gett Spacescape AB i uppdrag att ta fram en analys över hur barns tillgänglighet till lekområden och områden för naturlek ser ut inom Stockholms stad. Förutom rapporten redovisas även kartmaterialet i digitala data anpassad för GIS som finns på Miljöförvaltningen. Spacescape AB ansvarar för innehållet i rapporten och de förslag som tas upp i rapporten är inte behandlade av Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Rapporten beskriver barns tillgänglighet till de målområden som i sociotopkartan har klassats som lekplatslek respektive naturlek. Analysen innefattar fastighetsadresser, förskolor och grundskolor och ger en analys över barns tillgänglighet i faktiskt gångavstånd till lekområden i olika stadsbebyggelser.

Resultatet visar att barn i Stockholm generellt har en god tillgänglighet till lekområden men att det finns områden där barn är beroende av vuxens sällskap för att ta sig till områden för daglig utevistelse framför allt till områden med naturlek. Rapporten kommer att vara en viktig källa till kunskap i den fortsatta stadsplaneringen.

Stockholm i mars 2007

Gunnar Söderholm, förvaltningschef

Sammanfattning

Lek och fysisk aktivitet är avgörande för barns hälsa. Med utgångspunkt från Barnkonventionen, nationella mål och kommunala program för barns behov av naturupplevelser och lek utomhus har Spacescape på uppdrag av Miljöförvaltningen i Stockholms stad med hjälp av GIS analyserat barns och vuxnas gångavstånd från bostäder, förskolor och grundskolor till lekområden och natur inom Stockholms stad. Den metod som använts bygger på aktuell lek-, trafik- och stadsbyggnadsforskning.

Resultat och slutsatser

Som analyserna i denna utredning visar är barns möjligheter att med vuxna eller själva röra sig i staden starkt påverkat av bebyggelsens utformning. Var vi ställer hus, drar vägar och anlägger parker avgör i grunden hur livsmiljön ter sig för barn. Viktigaste slutsatsen är att lekområden kan och måste planeras, trafiken regleras och barriärer överbryggas.

Ser vi först på den äldsta bebyggelsen, *kvartersbebyggelsen i innerstaden*, så har den visat sig ha god tillgång till lekområdet för barn i vuxens sällskap, men sämre för barn på egen hand i de centralaste delarna av staden. Tillgången är sämre generellt framförallt därför att det finns få bevarade naturområden. Framförallt är det mycket dåligt när det gäller naturtillgängligheten. I stora delar av innerstaden är barnen idag beroende av vuxna för att komma ut. Analyserna visar ändå att det finns flera bra områden för barn att röra sig i på egen hand även i kvartersstaden tack vare 30-zonerna.

Analyserna visar att efterkrigstidens medvetna trafikseparering av fotgängare och bilister och omfattande park- och lekplatsplanering har skapat stora kvaliteter för barns egna möjligheter att ta sig till lekplatser och natur. I princip samtliga av de sk. *miljonprogramsområdena* har en god tillgänglighet till lek och natur.

Stadens *villaområden* har generellt god tillgänglighet till lekområden för barn i vuxnas sällskap men en hel del hinder för barn på egen hand. Ofta är också utbudet av lek- och grönområden mindre i villaområden. Det är här viktigt att framhålla att villatradgården inte kan ersätta allmänna kommunala lekplatser, parker och naturområden som inte bara erbjuder fler lekredskap och större ytor utan även möjligheten att träffa andra. Dessa områden är stadens kanske viktigaste mötesplatser även för vuxna.

Resultaten från analysen av planerat byggande 2004-2007 visar att det finns planer inom staden där et finns behov av att öka tillgänglighet till lek och natur. Huruvida detta har gjorts eller inte svarar inte analysen på här. Den förtättningsplanering som pågår inom staden kräver planering och utveckling av barns offentliga utemiljö.

Rekommendationer till stadsplaneringen

Rekommendationer till stadsplaneringen kan mycket generaliserat sammanfattas på följande sätt för trafiken, lekområdena, förskolorna och grundskolorna.

- Lugna trafiken genom gatuutformning och reglera den i 30- eller 20-zoner. Ta tillvara trafiksepareringen, särskilt i efterkrigstidens bebyggelse. Överbrygga större trafikbarriärer med broar eller tunnlar på platser som förbättrar tillgängligheten för många barn och skapa sammanhängande gångstråk.
- Det bör finnas minst ett lekområde i varje 30-zon. Utveckla lekområdena så att de även blir mötesplatser för vuxna. Ta tillvara den bostadsnära naturen. Vårda attraktiva lekområden, särskilt i anslutning till skolorna. Bevara och utveckla lekplatser i villaområdena. Bevara och utveckla gröna lekområden i innerstaden.
- Ta tillvara och planera för skolornas park- och naturnära lägen. Alla skolor bör ha en egen gård, helst med natur eller parkinslag.

Följande punkter bör studeras vid planering av ny bebyggelse på varje specifik plats.

- *tillgängligheten till lek för barn och vuxna*
- *förskolors och grundskolors lokalisering*
- *grad och form av trafikseparering*
- *möjligheter till trafikreglering*
- *utbudet av lekområden i park och natur*
- *trängsel och brukarkonflikter i lekområdena*
- *utvecklingsmöjligheter för lek i park och natur*

Behov av vidare studier

Det finns många olika sätt att fördjupa kunskapen om tillgängligheten till barns lekområden. I rapporten föreslås en kvalitativ brukarundersökning, analys av regional tillgänglighet, besöksräkningar och trängselanalys i GIS, studie av slitage och nedskräpning, studie av buller och föroreningar i lekområden, samt analys av orienterbarhet och förslag till informationsstrategi.

Slutord

Även om Stockholm är en mycket grön och tillgänglig stad för barn krävs det att barns lekmiljöer ständigt utvecklas genom stadsplanering. Inget nybyggnadsprojekt bör undantas från krav på barnens lekmöjligheter. Det är viktigt att planera för barnfamiljerna även i mycket urbana lägen för de kommer att söka sig dit ändå, av andra skäl - ekonomiska eller sociala. Denna utredning visar att detta inte behöver vara en motsättning, att det är möjligt att förena stadskvalitet och barns behov av lek. Det är i hög grad en fråga om stadsbyggnad, parkplanering och trafikreglering. Det är inte gatorna som är barriärer, det är bilarna. Låt Stockholm fortsätta vara en av de mest barnvänliga städerna i Europa. Det är i slutändan en fråga om rättvisa, långsiktig folkhälsa och internationell konkurrenskraft.

Innehåll

INLEDNING	4
METODIK	5
RESULTAT	9
Barn i vuxens sällskap	
Barn på egen hand	
ANALYS AV PLANERAT BYGGANDE 2004-2007	27
SLUTSATSER	28
REKOMMENDATIONER TILL STADSPLANERINGEN	30
BEHOV AV VIDARE STUDIER	31
ORDLISTA OCH REFERENSER	32

Inledning

Bakgrund

13% av Stockholms stads befolkning är barn (0-12 år). Befolkningsstatistiken visar också att det bor tätast med barn i Stockholms innerstad, vilket torde vara unikt för en europeisk storstad. Samtidigt pågår just nu en babyboom, och färskas erfarenheter från t.ex. Hammar by sjöstad visar att barnfamiljerna söker sig till centrala urbana lägen, trots att inte kommunen räknat med detta. Orsakerna är flera, men några av dem syns i resultaten redovisade i denna rapport.

Forskningen visar att barn behöver grönområden och utemiljöer för sin mentala, sociala och fysiska/motoriska utveckling (Grahn, Berglund, Nordström, Björklid). Lek och fysisk aktivitet utomhus är avgörande för barns hälsa. Allra bäst är om barn har nära tillgång till både lekplatser och natur. Naturen har också ett stort värde som pedagogisk resurs för grundskolor och förskolor. Nya studier, som bekräftas av resultaten i denna rapport, visar att barn i innerstaden är i högra grad beroende av vuxna för att komma ut. Tillgång på lekområden får även en påverkan på vuxnas hälsa, för föräldrar, dagmammor, förskolepersonal, lärare m.fl.

Internationella och nationella mål

Sverige har skrivit på *barnkonventionen*. Artikel 3 slår fast att barnets bästa alltid ska komma i första rummet då barn drabbas av en förändring. Artikel 12 handlar om att barn har rätt att få sin röst hörd och att de också är medborgare. Artikel 31 ger barn rätt till lek, vila och fritid.

Nationella folkhälsomålen pekar på behovet av ”Tillgängliga grönområden för rekreation” (sund närmiljö)

Inom det *nationella miljömålen* ”God bebyggd miljö” sägs att ”Natur- och grönområden i och i närheten av tät bebyggelse värnas för att ge god tillgänglighet till områden för rekreation och lek.”

Stockholms stads miljöprogram och parkprogram

Stockholms stads miljöprogram antogs av kommunfullmäktige i februari 2003. I preciseringen av mål 4, Ekologisk planering och skötsel, står bland annat: ”Grön- och blåytor ska bevaras som viktiga rekreationsområden och ge förutsättningar för biologisk mångfald. Allmänheten ska informeras om och uppmuntras till att besöka och vistas i parker och naturområden.” Miljömålet syftar till bevarande av värden i utemiljön som gynnar god hälsa, samt att kunskap om dessa kvaliteter finns hos stadens medborgare. Detta mål sammanfaller väl med nationella miljökvalitetsmål och folkhälsomål för stadsmiljön och dess natur.

I *Stockholms parkprogram*, som godkändes av Kommunfullmäktige den 23 januari 2006, har god park- och naturtillgång specificerats för att ta tillvara och utveckla park- och naturmarkens värden, förutsättningar, karaktärer och innehåll i planering, projekt och skötsel. Det innebär att det ska finnas tillräckligt med grönområden av olika karaktär att vara och vistas på, inom och i anslutning till stadsbebyggelsen. Parkprogrammet slår fast att en god tillgång till lek innebär max 200 meter till lekområde och max 500 meter till naturlek. Parkprogrammet säger också att trafikbarriärer måste tas hänsyn till vid planering för barns lek.

Utmaningar för stadsplaneringen

Det finns idag ett starkt tryck på grönområden och friytor för byggande och alternativt brukande. Buller och föroreningar från trafik och industri är andra påverkansfaktorer. Stadsnaturen är också viktig för den biologiska mångfalden. Helt klart är att barnen och deras föräldrar kommer att ställa allt högre krav på stadsplaneringen i den närmaste framtiden. Denna rapport svarar således på det kunskapsbehov som stadsplaneringen nu har för att få ett användbart planeringsunderlag kring barns behov av lekområden och natur.

Mål och syfte

Målet med denna utredning är att studera barns tillgång till lekområden (lekplatslek och naturlek) från bostaden, förskolan och skolan. Syftet med utredningen är att den ska utgöra ett underlag för fysisk planering och miljöövervakning. Med förbättrad kunskap om barns tillgång till lekområden blir det lättare att beakta barnens situation och analysera konsekvenserna av planerade projekt.

Medverkande

Beställare

Gunela Andersson, Miljöförvaltningen

Referensgrupp

Katarina Borg, Stadsbyggnadskontoret
Rosmarie Johansson, Miljöförvaltningen
Anna Koffman, Miljöförvaltningen
Susann Östergård, Miljöförvaltningen

Arbetsgrupp

Alexander Stähle, Spacescape AB
Tobias Nordström, Spacescape AB

Spacescape AB är nära knutet till stadsbyggnadsforskningen vid KTH och har erfarenhet från flera stadsbyggnadsprojekt och stads- och landskapsanalyser. Nära kontakter finns även med barn och lekforskare som Maria Nordström och Pia Björklid vid Stockholms universitet. En viktig referens för denna utredning är den studie som Spacescape genomförde för Länsstyrelsen i Stockholms län om ”Nationalstadsparkens lokala tillgänglighet” (Länsstyrelsen Stockholm län 2006).

Metodik

Analyserna redovisade i denna rapport utgår från barns perspektiv som fotgängare. Med barn åsyftas åldrarna 0-12 år. Analysmodellerna som används tar stöd i samtida forskning och barns lek i stadens utemiljö. Se forskningsreferenser från Berglund & Jergeby, Björklid, Cele, Grahn, Nordström. Den samlade planeringserfarenheten är också viktig kunskap. Denna samt mycket av forskningen finns sammanfattad i licentiatavhandlingen ”mer park i tätare stad” (Ståhle 2005). Analyserna innefattar inte tillgängligheten till lekområden med kollektivtrafik eller bil, dvs. vad man skulle kunna beskriva som lekområdenas regionala tillgänglighet. Endast lekområden inom Stockholms stad har analyserats.

Olika tillgängligheter

Tillgänglighet kan beskrivas på en mängd olika sätt. Idag relateras ofta ordet tillgänglighet till funktionshinder och möjligheter att tillgodogöra sig sin miljö. Begreppet har också använts mycket inom transportforskningen. Nationalencyklopedien definierar tillgänglighet inom geografisk som ”möjlighet att ta del av något eftersträvanvärt. För en person beror dessa möjligheter exempelvis på hennes fysiska rörlighet och den geografiska närheten till det eftersökta.”

Fågelavstånd, gångavstånd och orienterbarhet

I denna rapport analyseras fotgängares tillgänglighet i form av olika avstånd. Det vanligaste sättet att mäta avstånd i geografiskt informationssystem (GIS) är *fågelavstånd*. Det betyder närmaste avståndet mellan två punkter på karta. I denna rapport ligger tyngdpunkten på de mer realistiska och verklighetsnära måtten gångavstånd och orienterbarhet.

Gångavstånd mäts som faktiskt gångavstånd, där man kan gå, från en punkt till en annan i landskapet, dvs. det tar hänsyn till gång- och gatuvägnätets sträckning som begränsas av både kvartersformer och andra avstängda områden. Gångavstånd mäts i meter.

Orienterbarhet mäts här i hur många gånger man måste byta riktning för att nå ett mål. Detta är ett nytt mått som kan mätas med hjälp av axiallinjer. En axiallinje definieras som en siktlinje som också är möjligt att gå längs med. Orienterbarheten, som mäts med hjälp av en axiallinjekarta, är alltså det minsta antalet gånger man måste byta axiallinje för att nå ett mål.

Barns olika tillgänglighet

Barn är mycket speciella sorters fotgängare. De har särskilda begränsningar, dels vad gäller räckvidd och dels vad gäller förmågan att hantera fordonstrafik och barriärer. Vad gäller barns tillgänglighet utgår utredningen från två perspektiv, dels äldre barns 6-12 år möjlighet att på egen hand ta sig till lekområdena, och dels barns möjligheter att ta sig till områdena tillsammans med vuxen.

Vad gäller 6-12-åringars egna möjligheter ses 200 meter som en rimlig räckvidd utifrån tillgänglig forskning och planeringserfarenhet. I detta fall bör också hänsyn tas till trafikbarriärer. Tillgänglig forskning visar att det framförallt är fordonsförarnas möjligheter att uppfatta barnen och inte barnens möjligheter att uppfatta fordonen. Man kan inte förvänta sig eller kräva att barn har uppsikt och kontroll över trafikfaror. Förarnas förmåga avgörs främst av fordonsens hastighet och här har hastigheter över 30 km/tim setts som en avgörande gräns.

När det gäller barns möjligheter att ta sig ut tillsammans med vuxna hävdar Vägverket (2004) att räckvidden för en frisk vuxen fotgängare är 1-1,5 km. Detta stämmer i stort med Hörnstens och Fredmans forskning om avstånd till tätortsnära rekreationsskog (Hörnsten & Fredman 2000). Hörnstens och Fredmans slutsatser är att 1000 meter är det

kritiska avståndet till tätortsnära rekreationsskog för friska vuxna fotgängare. Forskarna Grahn & Stigsdotter (2003) har utöver detta visat att om ett rekreativområde skall användas frekvent bör det ligga inom 200-300 meters gångavstånd. Parkprogrammets riktlinje om 200 meter är därför relevant även för vuxna. I analysen räknas avståndet till lekområdets entré, där en gångväg eller gata leder in i området.

Olika lekområden

Tack vare Stockholms stad noggranna karteringsarbete av lekområden i Stockholms sociotopkarta är det möjligt att göra tillgänglighetsanalyser till olika lekområdestyper i GIS (Geografiskt informationssystem). I utredningen utreds två olika sorters områden. Dels lekområden och dels naturlekområden. Med lekområden menas alla områden som används för lek (lekplatser, skolgårdar, parker och natur). Med naturlekområde menas område som används för naturlek. Dessa definieras med hjälp av sociotopkartans kategorier lekplatslek och naturlek (Stadsbyggnadskontoret 2003).

Lekplatslek: barns lek på lekplats och i park
Naturlek: barns lek i natur

Forskningen (särskilt Grahn) har visat naturlekens stora värde, och särskilt betydelsen av kombinationen natur och lekplats, för barns sociala och fysiska utveckling.

Olika startpunkter

Startpunkterna för barns utevistelse är i utredningen bostaden, förskolor och grundskolor. Alla dessa finns karterade och har således använts i GIS-analysen.

GIS-modell – Place Syntax

Alla analyser har genomförts med en GIS-modell som utvecklats vid Arkitekturskolan KTH, kallad Place syntax. Place syntax-analyser utförs i GIS-programmet MapInfo med applikationen Place Syntax Tool (PST). För att kunna utföra de olika beräkningarna behövs ett sammansatt geografiskt informationssystem (GIS), som innehåller alla nödvändiga geografiska data.

Det GIS som använts består av de databärande ytorna lekområdena, fastigheter, förskolor och grundskolor, och axiallinjer, det allmänt tillgängliga gång- och gatusystemet representerat i siktlinjer, och entrépunkter till fastigheterna och lekområdena. Ytor, linjer och punkter knyts ihop till ett enhetligt GIS där tillgänglighet (avstånd) kan beräknas.

Modellens noggrannhet

Noggrannheten i GIS-modellen begränsas främst av kopplingen mellan linjer och punkter. Punkterna är mycket noggrant lokaliserade, medan axiallinjernas positionering, längs t.ex. en gata, är mindre exakt. Place Syntax Tool väljer automatiskt den linje som är närmast. Detta innebär mycket liten påverkan på gångavståndet i meter, (+/- 10 meter). När det gäller analyser för en stor mängd punkter, som i denna studie, blir felmarginalen i t.ex. en stadsdelsammansfattning så liten att den kan betraktas som försumbar. Place Syntax Tool har noga testats i ett forskningsprojekt på Arkitekturskolan KTH. Testen finns publicerade i internationell referee-granskad forskningspublikation (Stähle et al 2005).

Sammanställningarna på stadsdelsnivå gör det möjligt att se lite mer övergripande mönster i statistiken. Dessutom slår inte industrifastigheterna igenom i snittet då dessa utgör en mycket liten andel av det totala antalet fastigheter i analyserna.

GIS-underlag och avgränsningar

Analyserna av tillgänglighet bygger på en stor mängd geografisk information. I GIS-sammanhang är de genomförda analyserna att betrakta som mycket detaljerade, vilket borgar för en stor precision i analyserna.

Det GIS som använts för analyserna:

- Lekområden = (623 st) Stockholm sociotopkarta 2002
- Gångvägnät/Axiallinjer (29 852 st) Spacescape 2006
- Adresspunkter (96 855 st) Sbk 2006
- Fastigheter (55 084 st) Sbk 2006
- Förskolor (855 st varav 350 st privata) Usk 2005
- Grundskolor (227 st) Usk 2005

Lekområden i sociotopkartan

I sociotopkartan finns alla offentliga friytor större än 0,2 ha, d.v.s. naturområden, parker, lekplatser och skolgårdar. I analysen definieras lekområde som en friyta med lekplatslek och naturlek, och naturlekområden (en underkategori) som en friyta med bara naturlek. Karteringarna av lekplatslek och

naturlek baseras på ett stort antal brukarundersökningar, enkäter, intervjuer och observationer. Läs mer om dessa i sociotophandboken (Stadsbyggnadskontoret 2003). Bland annat har särskilda undersökningar gjorts med förskolors utvistelse och barns behov med hjälp av Utrednings- och statistikkontoret och forskare från Stockholms universitet. Sociotopkartan har uppdaterats 2006 med nybyggnadsområdena Hammarby sjöstad och Liljeholmen.

Axiallinjekartan

Axiallinjekartan, som är en representation av gatu- och gångvägnätet, har karterats av Spacescape under åren 2001-2006 utifrån karteringsmetodiken utvecklad vid Space Syntax Laboratory vid UCL i London (se Hillier 1996, www.space-syntax.org). Linjerna karteras först utifrån en flygbild (ortofoto) och kontrolleras sedan i fält. Vad gäller trafikbarriärer för 6-12-åringar har de karterats utifrån stadens underlag för 30-zoner och huvudgator, dvs. gator med över 30 km/h anses vara barriärer.

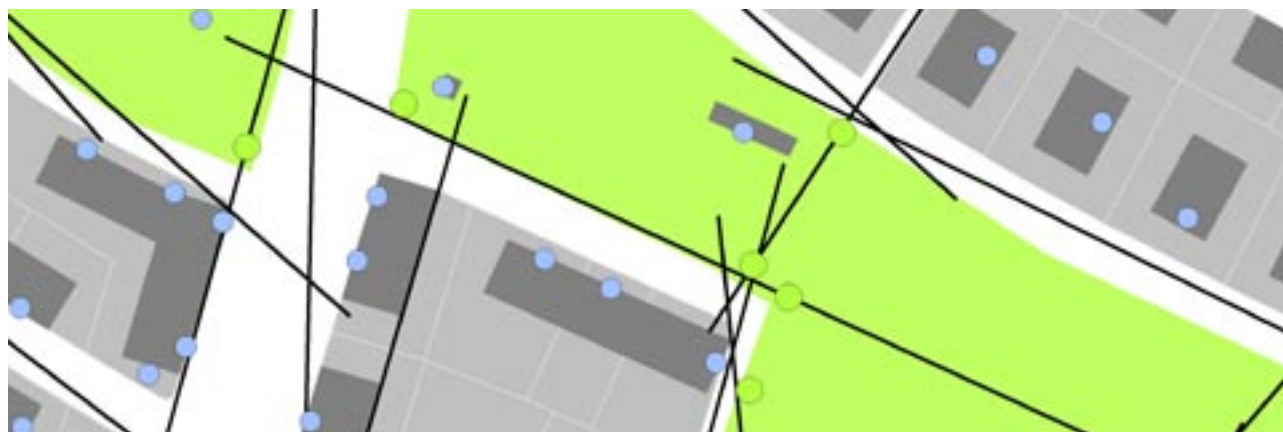

Fig. Inzoomning med fastighetsentréer i ljusblått, lekområdesentréer i grönt och axiallinjer i svart. Kartbilden är ett urklipp över del av Tessinparken med omgivning.

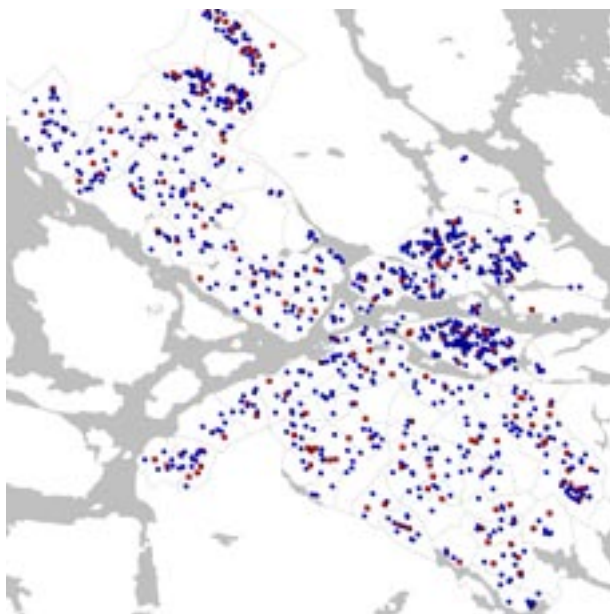

Fig. Grundskolor i rött och förskolor i blått

Förskolor och grundskolor

Lokalisering av förskolor och grundskolor kommer från Utrednings- och statistikkontoret och är från 2006. Både kommunala och privata förskolor och grundskolor ingår i underlaget.

Fastighetsytor och adresspunkter

Fastighetsytorna och adresspunkter kommer från Stockholm stadsbyggnadskontor och är från 2006. Då analysen främst avser bostäder gjordes ett försök att utsortera dessa utifrån tillgänglig boendestatistik. Det visade sig emellertid att statistiken var bristfällig. Dessutom är den också relativt dagsaktuell. Det finns t.ex. en hel del villafastigheter som saknar boende. Därför användes hela fastighetskartan för att representera bostäder. Således kan en viss snedvridning i resultatet finnas i stadsdelar där det finns få barn och många kontors- och industrifastigheter. Detta gäller Klara, Jacob, Ulvsunda industriområde, Bällsta, Lunda, Liljeholmen, Västberga, Älvsjö.

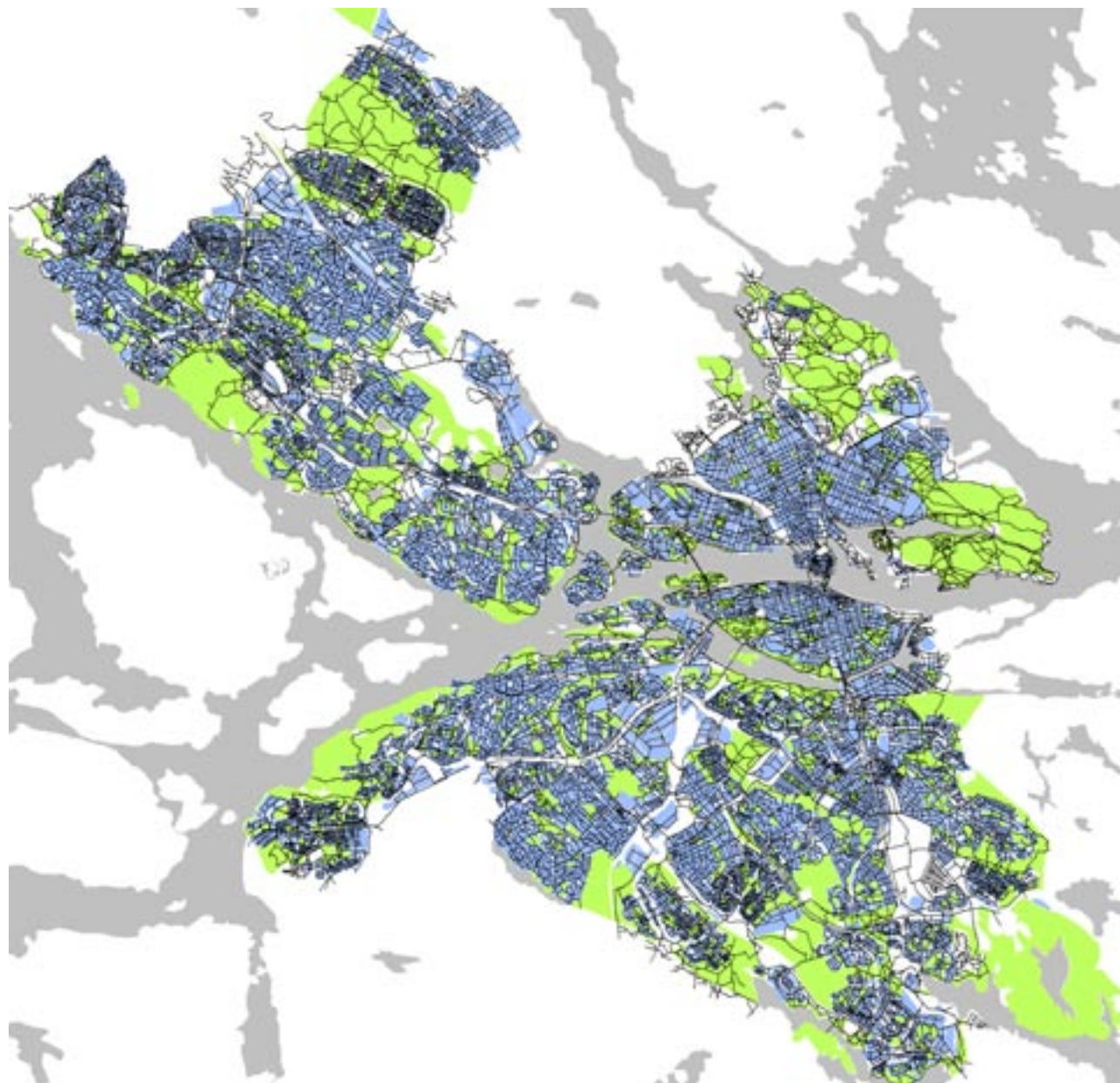

Fig. Geografiskt informationssystem bestående av databärande ytor (fastigheter i ljusblått och lekområden i grönt) och axiallinjer i svart.

Barntäthet inom stadsdelarna

Som syns på statistikkartorna till höger så är fördelningen av barn olika i stadsdelarna. Det ser också olika ut om man tittar på antalet barn och antalet barn/km² (tätheten). Är stadsdelen stor till ytan, som Hässelby villstad, kan det bli många barn även om tätheten av barn är liten. Stadsdelsgränserna kan också vara dragna med stor andel grönområden som i Akalla och Årsta. Det är ändå anmärkningsvärt hur stor barntätheten är i innerstaden. Det är nog inte allmänt känt att Stockholms innerstad sannolikt är den barntätaste miljön i Sverige.

Fig. Antal barn per stadsdel

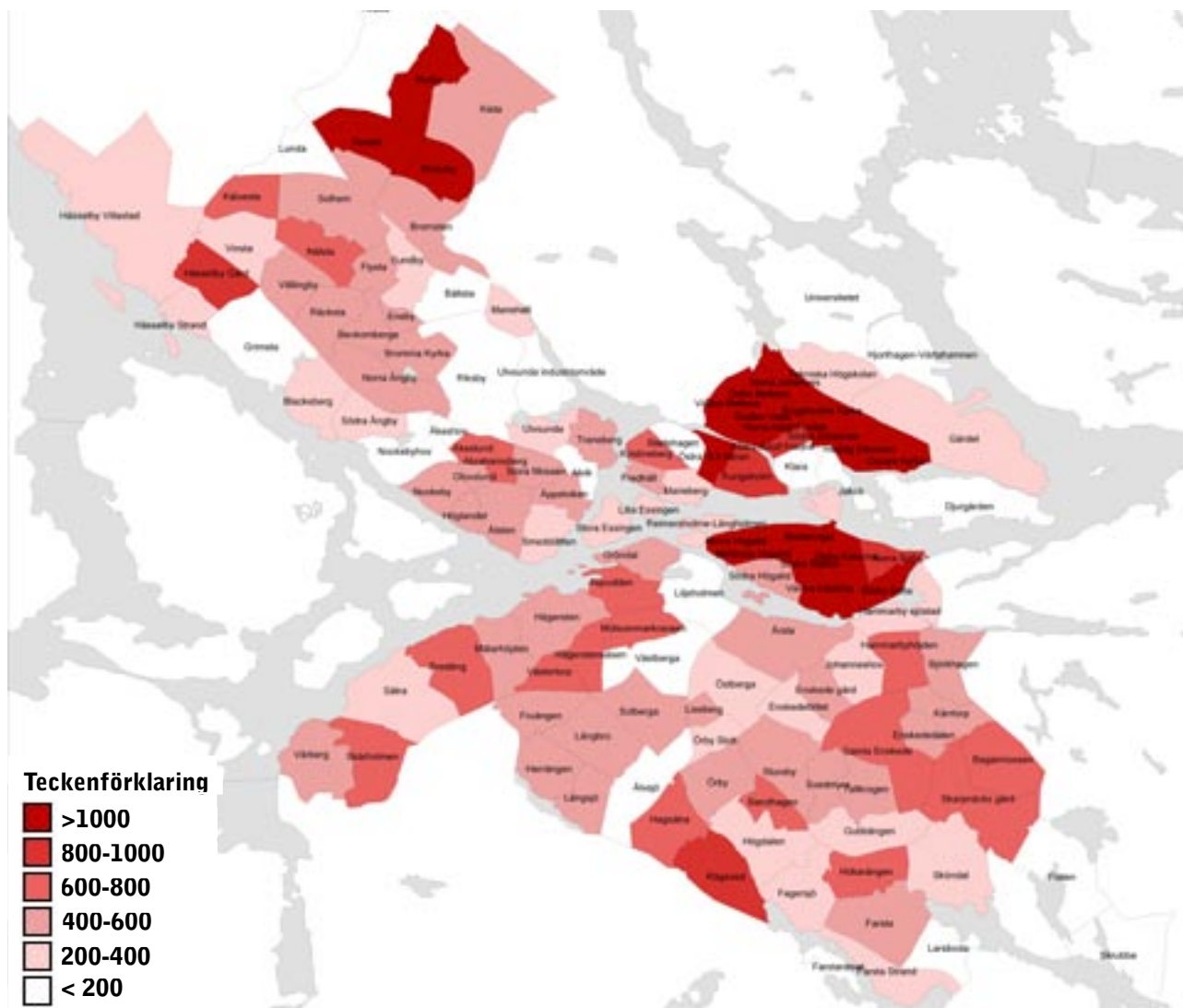
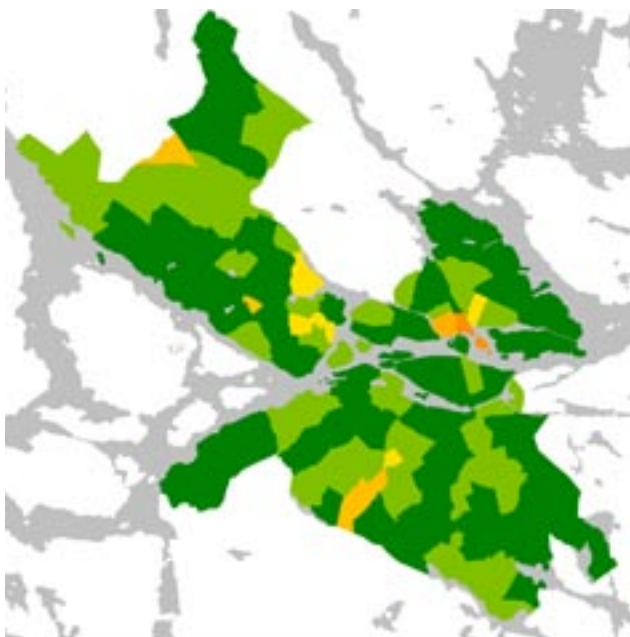

Fig. Antal barn/km² per stadsdel

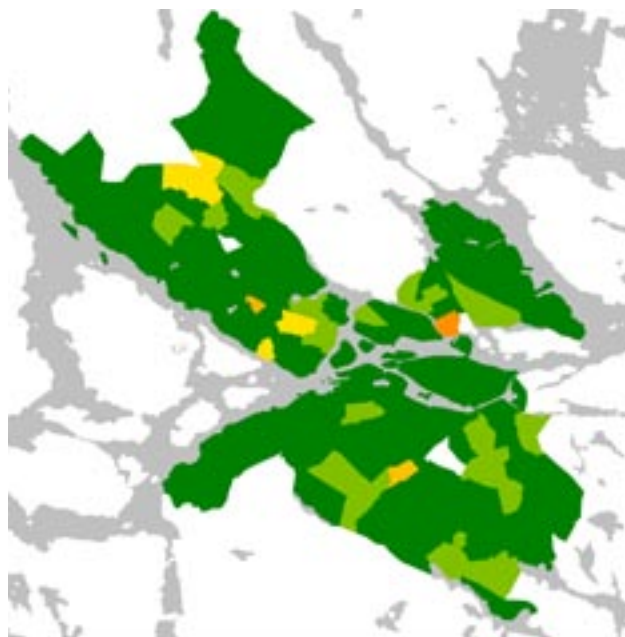
Resultat

Resultaten redovisas här för tillgänglighet i form av kartor. Stadsdelskartorna skall läsas översiktligt som snittavståndet för samtliga adresspunkter inom stadsdelen. Stadsdelskartorna reducerar inslaget av industrifastigheter. De noggranna resultatet ska dock utläsas i fastighetsanalyskartorna.

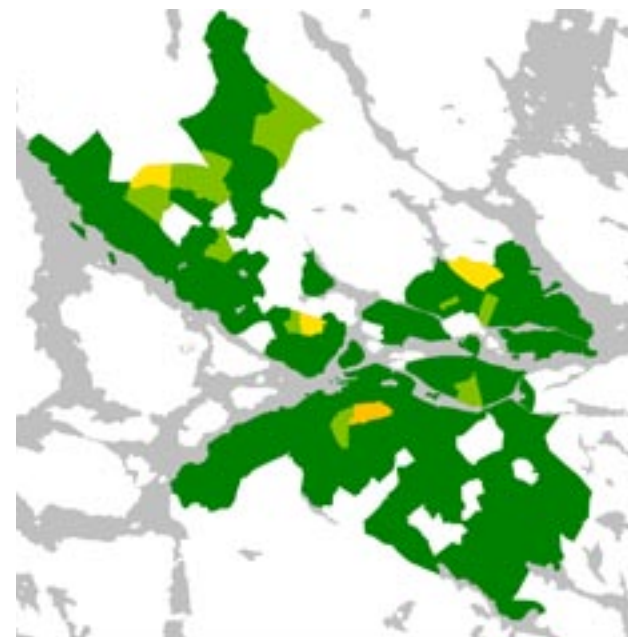
Gångavstånd till lekområden - från bostaden i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

Gångavstånd till lekområden - från förskolor i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

Gångavstånd till lekområden - från grundskolor i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

Barn i vuxens sällskap

Analyserna av barns tillgänglighet till lekområden med vuxens sällskap utgår från att barnen kan röra sig fritt över trafikbarriärer. Det är dock alltid det reella gångavståndet som räknas, vilket avgörs av var man faktiskt kan gå. Således anpassas analysen efter byggnader, vattenområden och avstängda områden som motorleder och industriområden osv.

Gångavstånd till lekområden

På ett övergripande plan visar analyserna tydligt att Stockholm i stora drag är en mycket bra stad att leva i för barn, föräldrar, förskolepersonal och grundskolelärare. En mycket stor andel av bostäder, förskolor och skolor har ett bra lek område inom 200 meter. Undantag är områden med få boende

som city och industri- och hamnområden. Stadsdelar som generellt ligger strax ovanför parkprogrammets gränsvärde är t.ex. mer renodlade villaområden, samt de mer centrala delarna av innerstaden. En stadsdel med många barn men som har särskilt långt till lekområden är Hedvig Eleonora.

När det gäller tillgängligheten från förskolor syns en intressant skillnad från bostadskartan. Här syns tydligt hur medvetet de flesta av förskolorna lokaliserats. De flesta förskolor ligger inom 200 meter. Samma gäller grundskolorna.

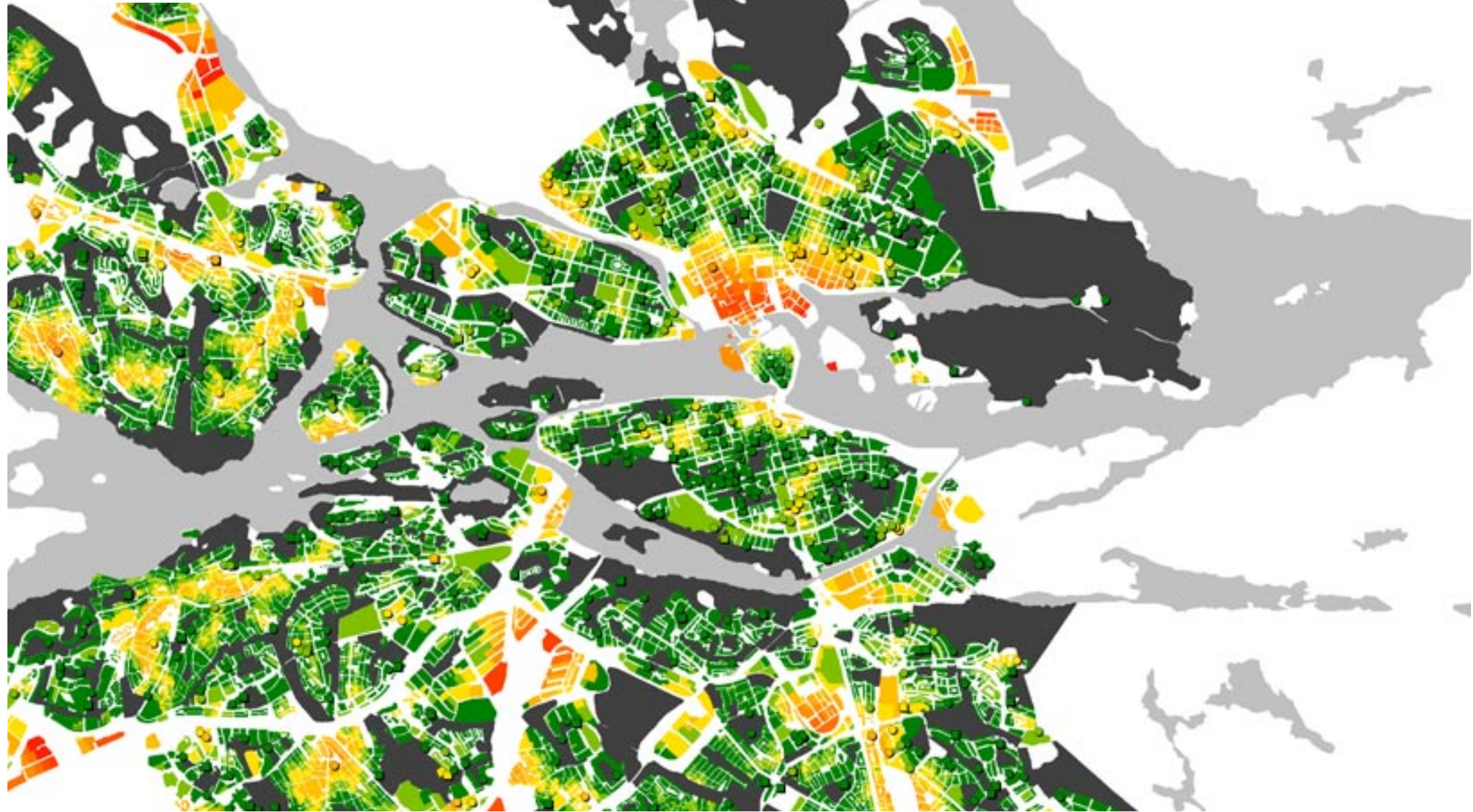
Teckenförklaring

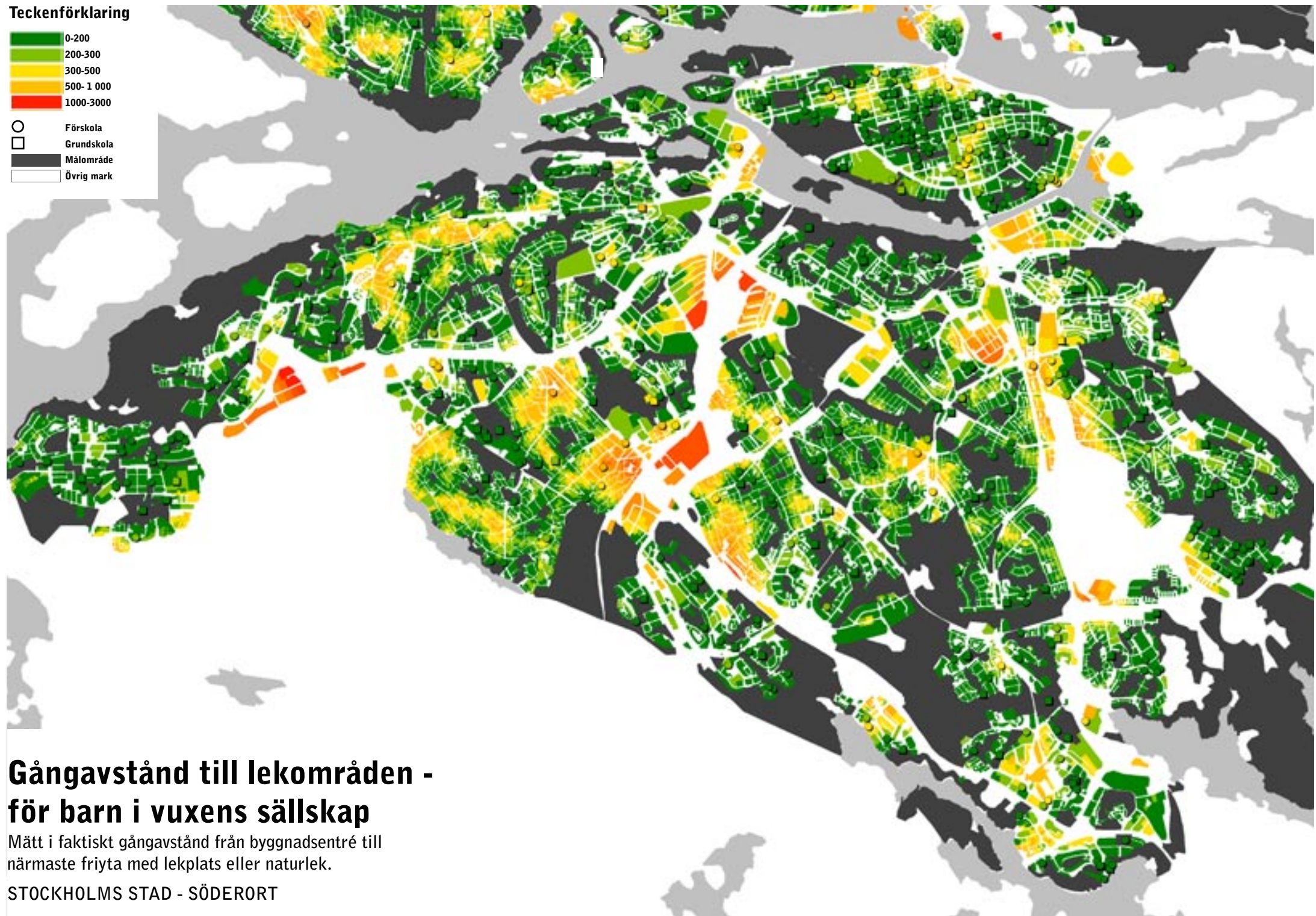
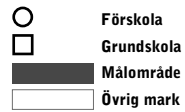
Gångavstånd till lekområden - för barn i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till
närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

STOCKHOLMS STAD - INNERSTADEN

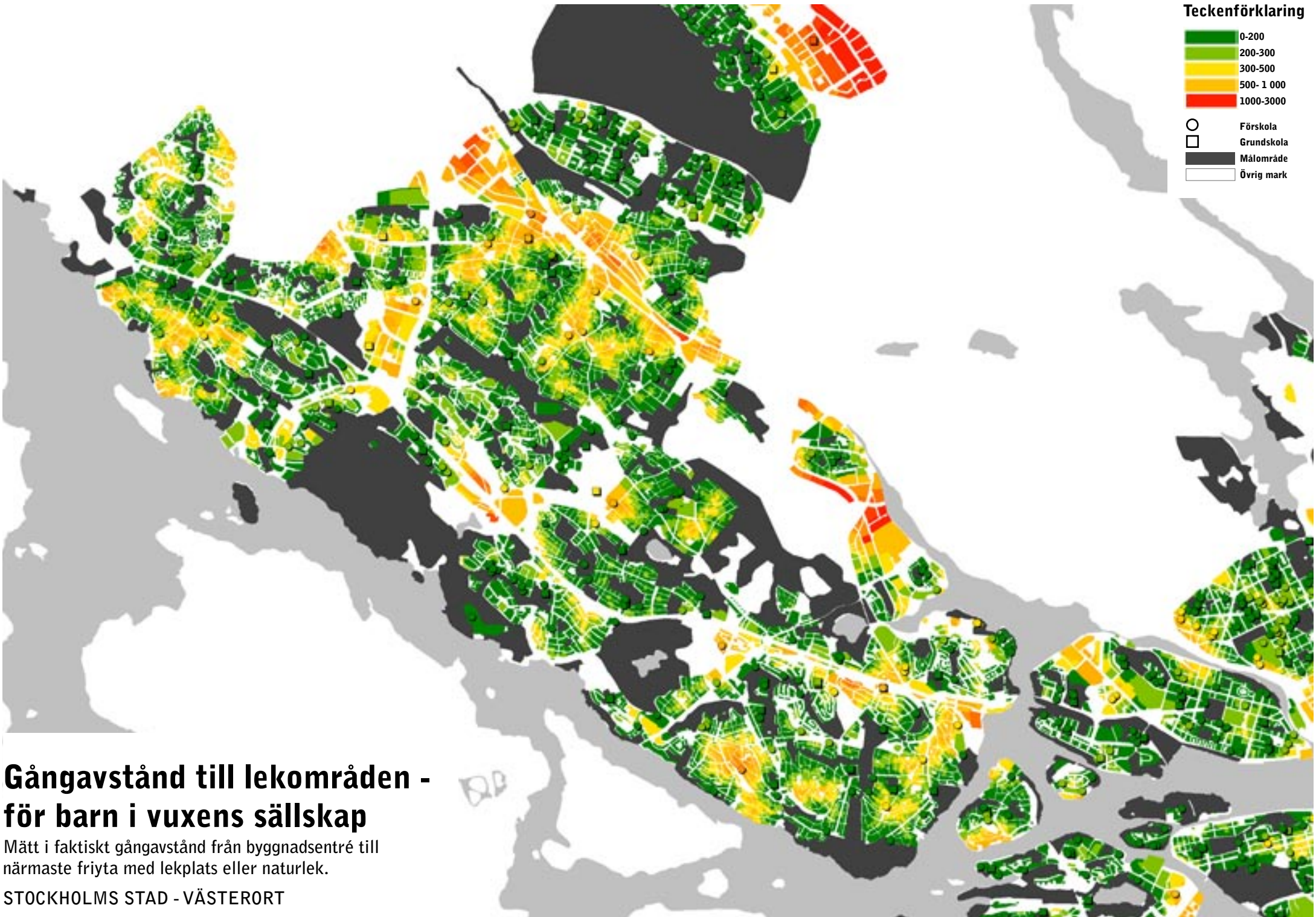
Teckenförklaring

Gångavstånd till lekområden - för barn i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

STOCKHOLMS STAD - SÖDERORT

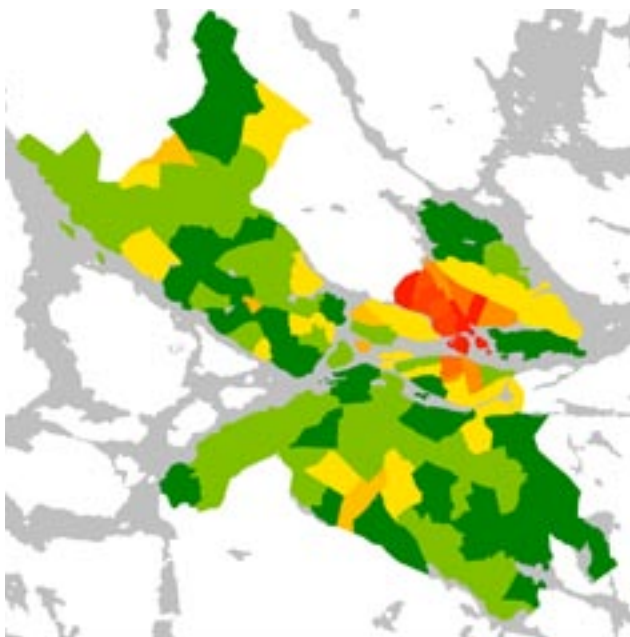
Teckenförklaring

- 0-200
- 200-300
- 300-500
- 500-1 000
- 1000-3000
- Förskola
- Grundskola
- Målområde
- Övrig mark

**Gångavstånd till lekområden -
för barn i vuxens sällskap**

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till
närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

STOCKHOLMS STAD - VÄSTERORT

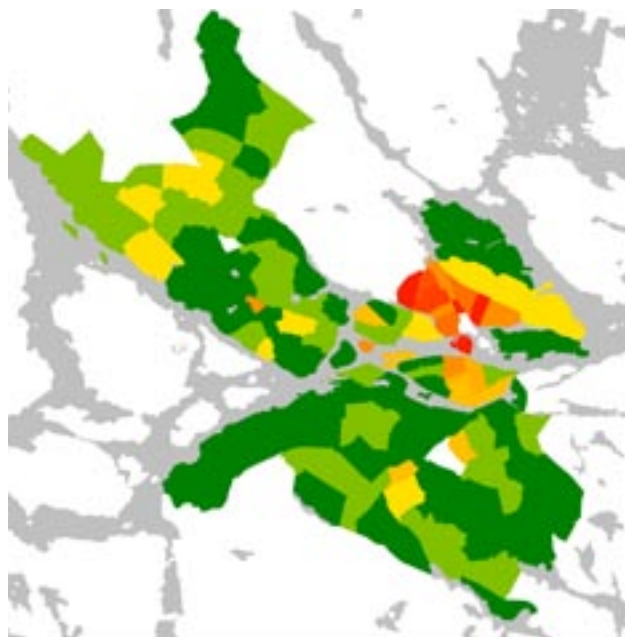
Gångavstånd till naturlek - från bostaden i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med naturlek.

Gångavstånd till naturlek

När det gäller tillgängligheten till naturlekplatser för barn i vuxnas sällskap så ser bilden annorlunda ut. Här bör man tänka på att ett rimligt avstånd i urban miljö, så som parkprogrammet rekommenderar, snarare är 500 meter än som för lekplatser 200 meter, även om det är en mycket efterfrågad livskvalitet att ha nära till naturen. Dvs. kortare än 500 meter är att betrakta som god tillgänglighet.

Analyskartorna visar tydligt innerstadens brist på natur, vilket framförallt drabbar Norrmalm, västra Östermalm, centrala Södermalm och västra Hammarby sjöstad. Det är

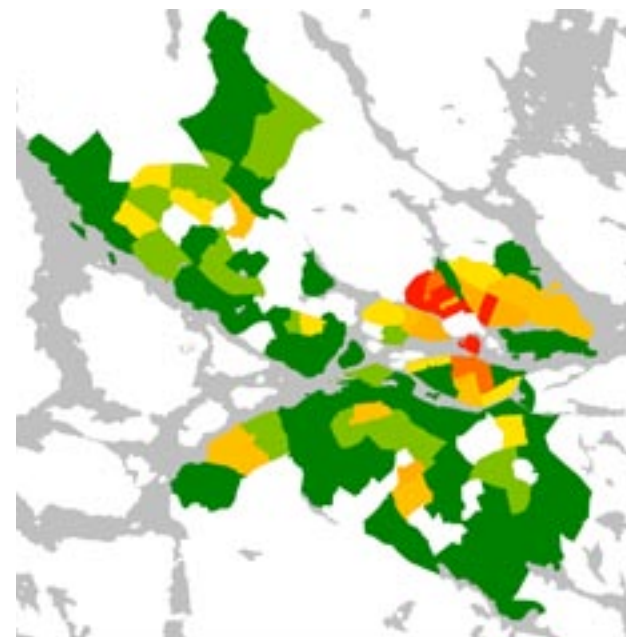

Gångavstånd till naturlek - från förskolor i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med naturlek.

samtidigt tydligt hur innerstadens stora parker med naturinslag som Tanto och Vitabergsparken skapar kvalitet för boende. I Söderort är det delar av villområdena i Älvsjö och Örby som har längre till naturlek. I Västerort är det framförallt bebyggelse kring Drottningholmsvägen och spåret i Spånga som har långt till naturlekområden.

Återigen visar det sig att förskolor och grundskolor ligger sig närmare naturen i snitt än bostäderna.

Gångavstånd till naturlek - från grundskolor i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med naturlek.

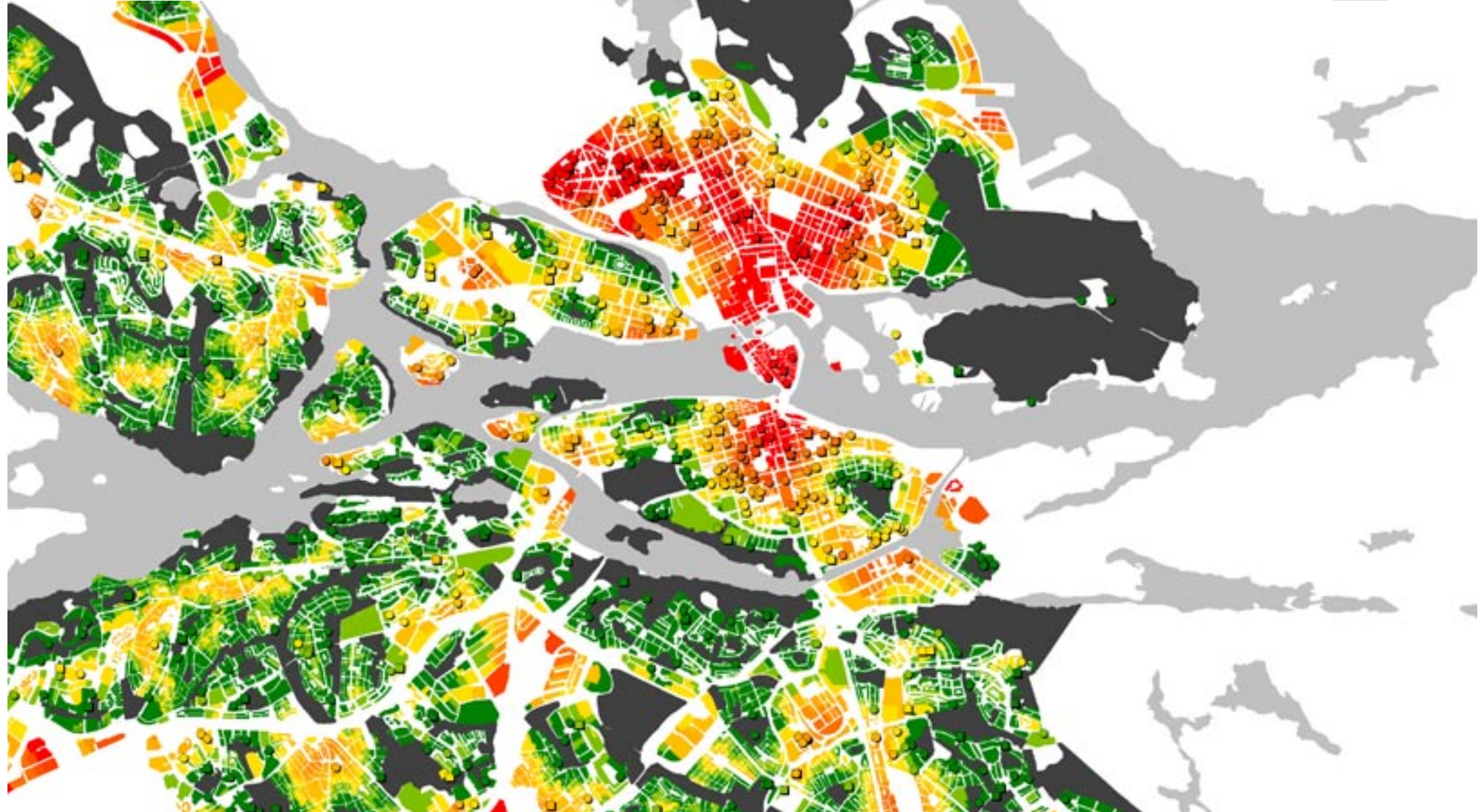
Teckenförklaring

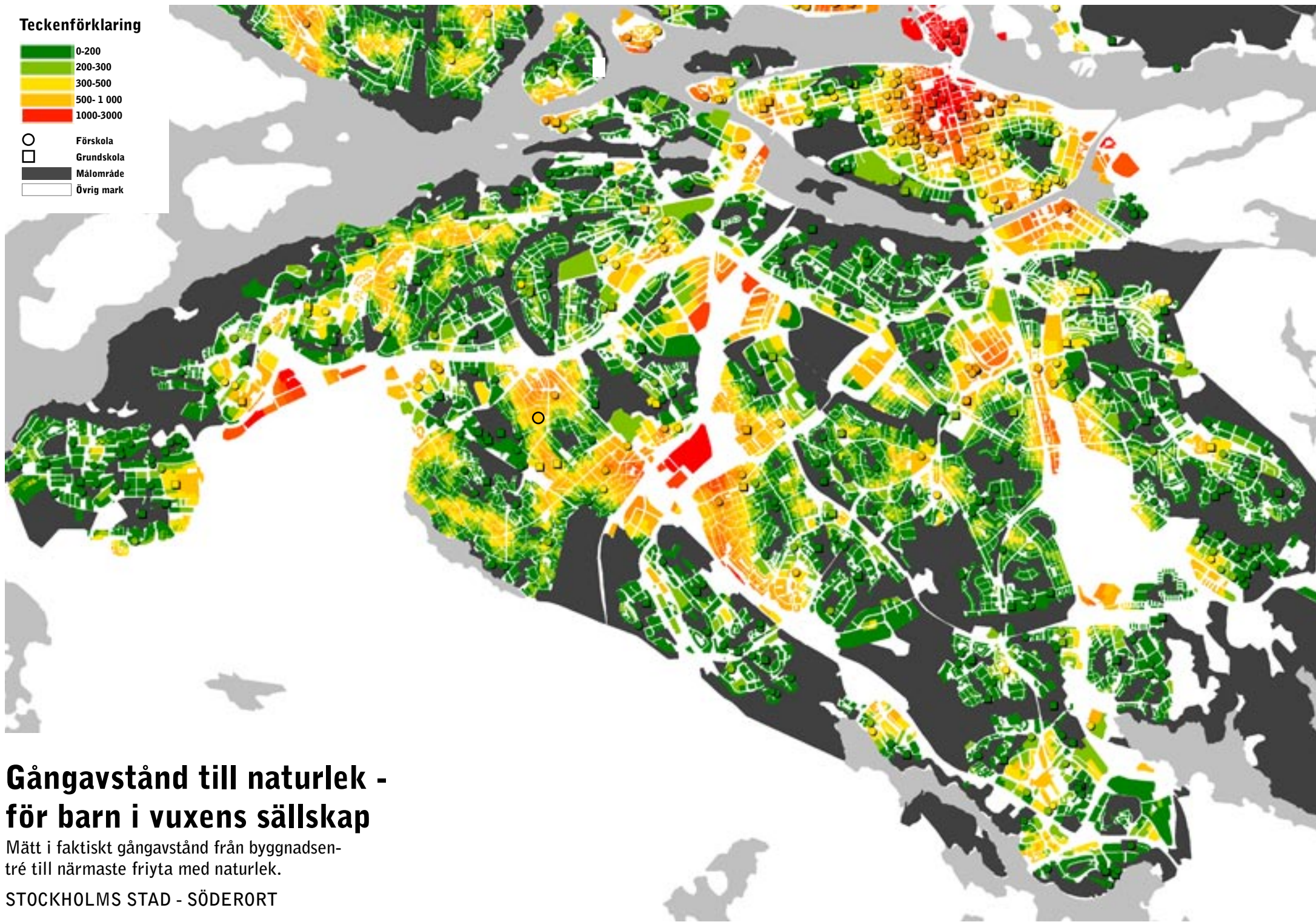
Gångavstånd till naturlek - för barn i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsen-
tré till närmaste fria naturlek.

STOCKHOLMS STAD - INNERSTADEN

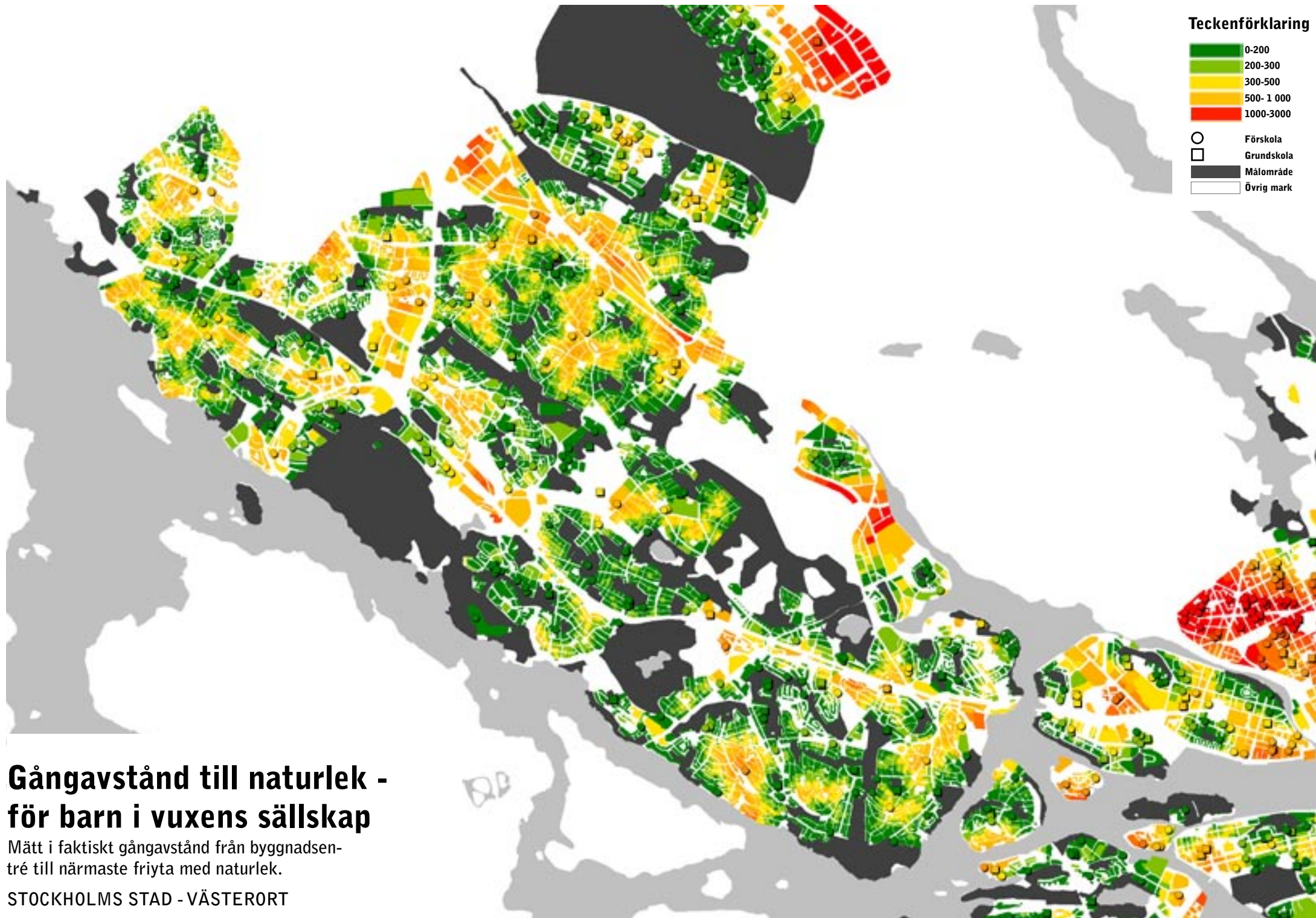
Teckenförklaring

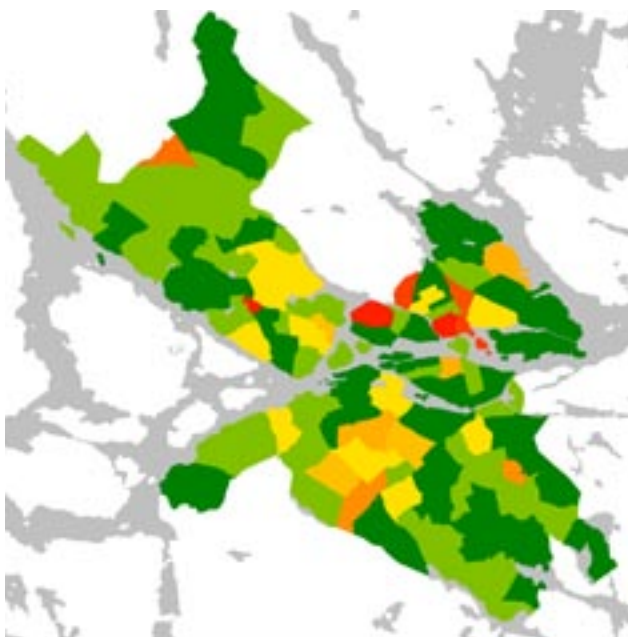

Gångavstånd till naturlek - för barn i vuxens sällskap

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsen-
tré till närmaste friyta med naturlek.

STOCKHOLMS STAD - SÖDERORT

Gångavstånd till lekområden - för barn på egen hand

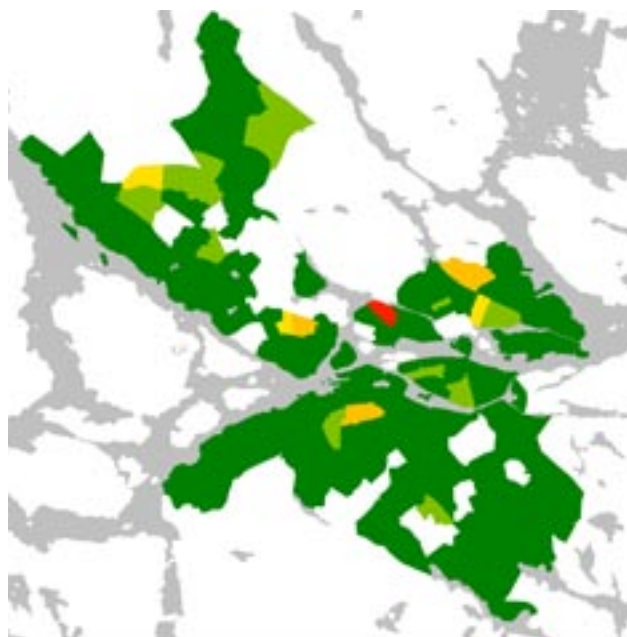
Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadscentré till närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

Barn på egen hand

Analyserna av 6-12-åringars tillgänglighet till lekområden på egen hand utgår från att barnen inte kan röra sig fritt över trafikbarriärer över 30 km/tim. Det är som alltid det reella gångavståndet som räknas, vilket avgörs av var man faktiskt kan gå. Således anpassas analysen även efter motorleder och industriområden osv. Då det gäller 6-12-åringar görs analysen följaktligen ej för förskolorna.

Gångavstånd till lekområden

I jämförelse med de vuxnas tillgänglighet är barnens egna rörelsefrihet mycket mer begränsad i staden. Särskilt gäller

Gångavstånd till lekområden - från grundskolor på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadscentré till närmaste friyta med lekplats eller naturlek.

detta i innerstadsmiljöerna och i bebyggelse kring de större motorlederna som ofta har uppfarter och anslutande gator med högre trafik. Här ligger många bostäder avskärmade från grönområden eller långt från parkprogrammets riktlinje. Resultaten för grundskolorna bli så pass bra tack vare att flera har egna skolgårdar.

Med hänsyn till barns räckvidd och trafikförmåga finns det dock fortfarande relativt många stadsområden som har en god tillgång på lekområden. I innerstaden är det östra Östermalm, centrala Vasastaden, Fredhäll och stora delar av Södermalm. Detta är tack vare att det finns minst ett lekom-

Teckenförklaring

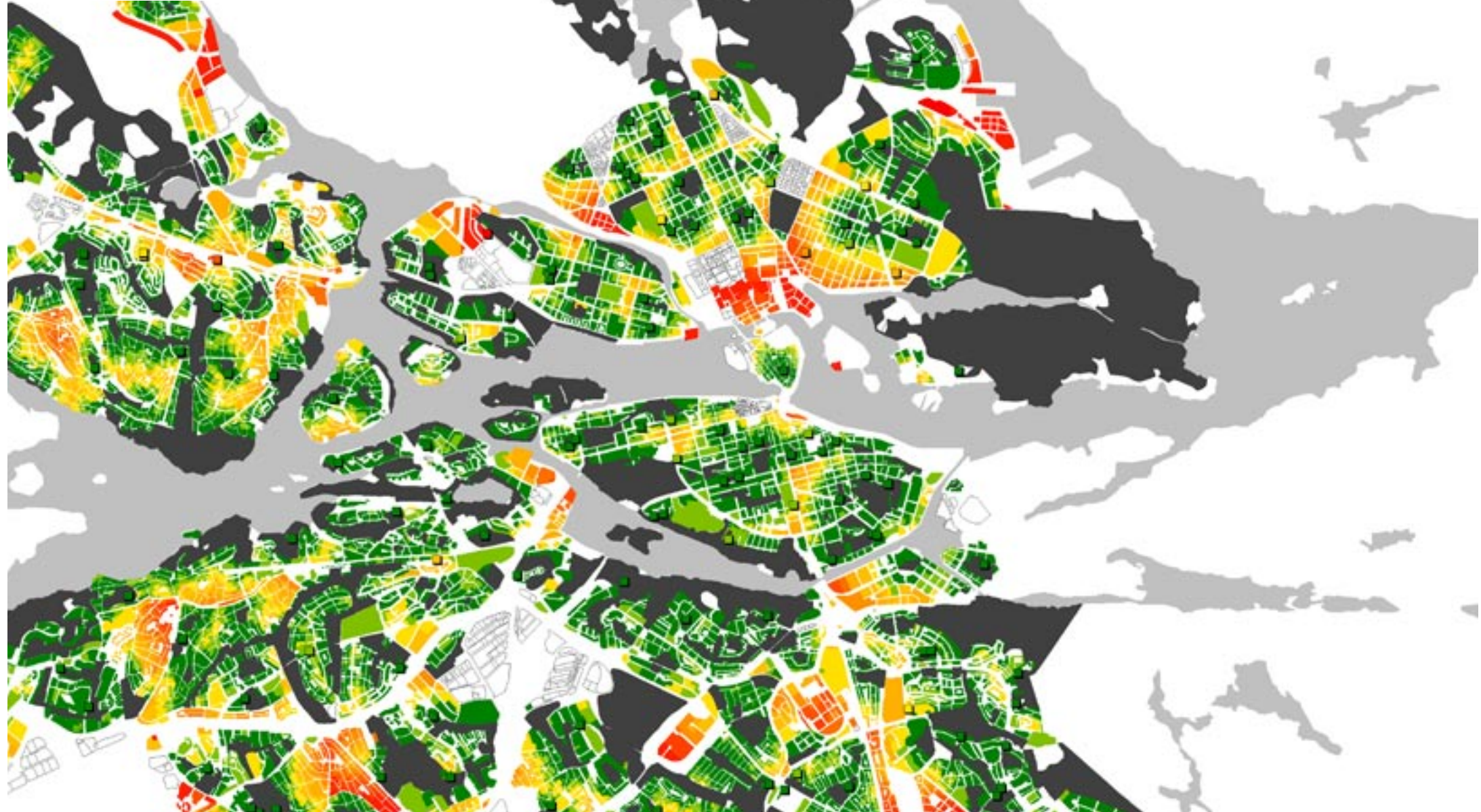

råde inom varje 30-zon. I princip hela östra söderort samt Skärholmen, Gröndal, Rågsved och Årsta har en relativt god tillgänglighet. Det är de mer centrala delarna mellan Södertäljevägen och pendeltågsjärnvägen och Östberga som har sämre pga. stora trafikleder. I västerort är det framförallt bebyggelse kring Drottningholmsvägen och spåret i Spånga som barn själva har svårt att komma till lekområden.

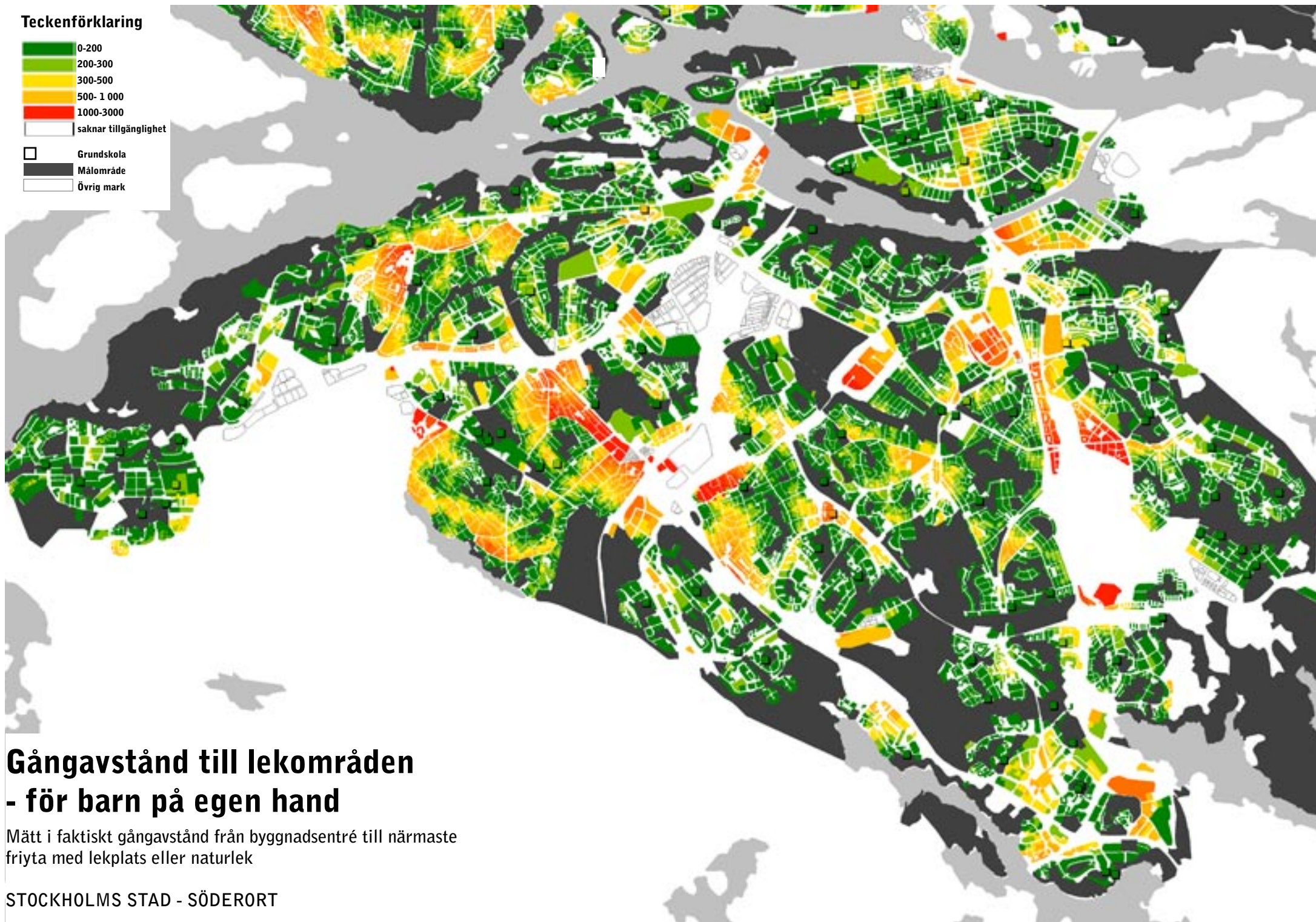
Gångavstånd till lekområden - för barn på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste fria med lekplats eller naturlek.

STOCKHOLMS STAD - INNERSTADEN

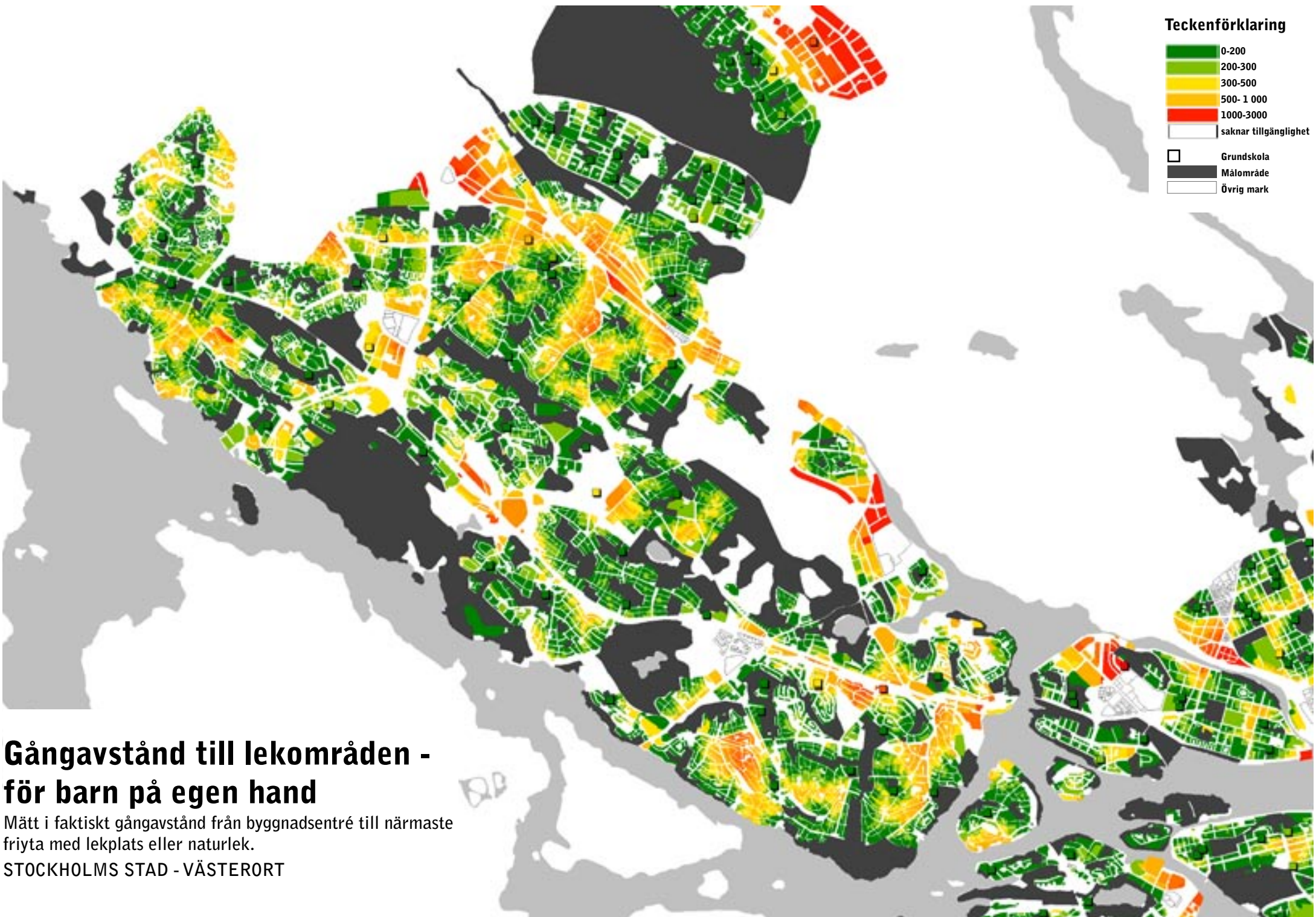
Teckenförklaring

Gångavstånd till lekområden - för barn på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med lekplats eller naturlek

STOCKHOLMS STAD - SÖDERORT

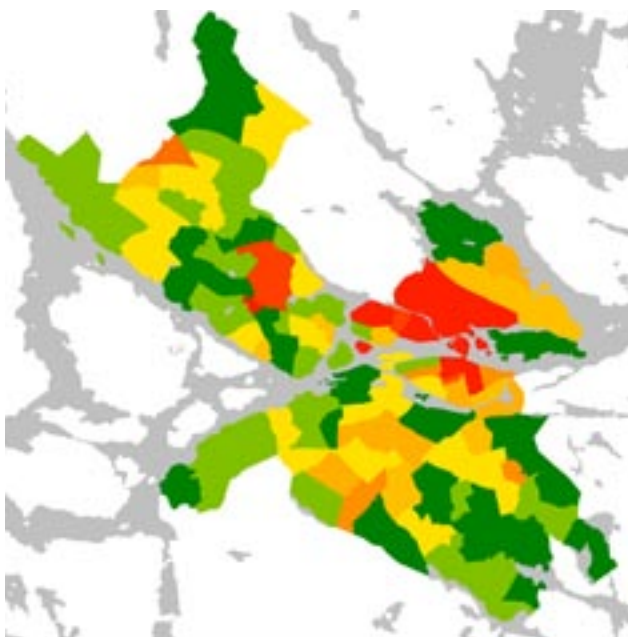
Teckenförklaring

- 0-200
- 200-300
- 300-500
- 500- 1 000
- 1000-3000
- saknar tillgänglighet
- Grundskola
- Målområde
- Övrig mark

Gångavstånd till lekområden - för barn på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste fria med lekplats eller naturlek.

STOCKHOLMS STAD - VÄSTERORT

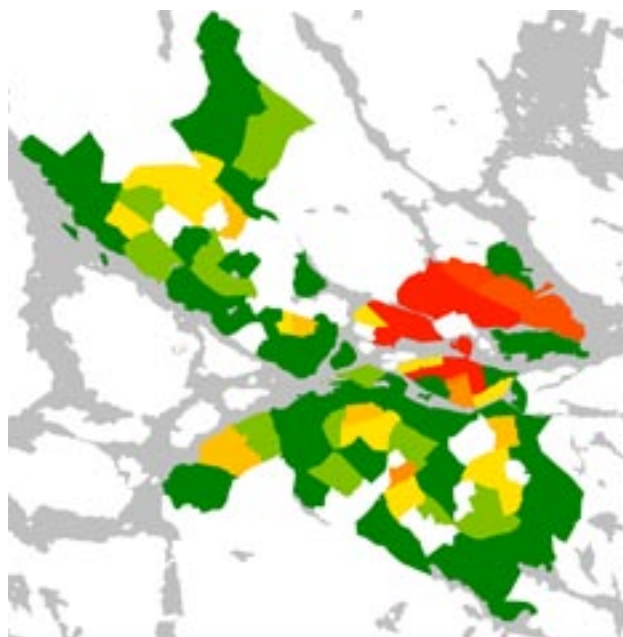
Gångavstånd till naturlek - för barn på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadscentré till närmaste friyta med naturlek.

Gångavstånd till naturlek

När det gäller 6-12-åringars tillgänglighet till naturlekområden så ser bilden annorlunda ut. Här bör man tänka på att räckvidden för barnen sannolikt är något kortare än 500 meter som anges i parkprogrammet. Detta är således den analys som ställer högst krav på bebyggelsen.

Analyskartorna visar tydligt innerstadens brist på natur. Stora delar av innerstaden är avskurna på grund av trafikbarriärer för barn. Det är egentligen bara bebyggelsen kring Tanto, Hornstull, Vitbergsparken och Fredhäll som har en rimlig tillgänglighet till natur för större barn. I söder-

Gångavstånd till naturlek - från grundskolor på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadscentré till närmaste friyta med naturlek.

ort är det mer likt analysen för lekområden. Att så stora delar av söderort har mycket nära till naturen är nog en del i förklaring av dess stora popularitet hos barnfamiljer. Skärholmens stadsdelsnämndsområde står sig fortfarande bra, så även Gröndal, Aspudden, Årsta, Hagsåtra och Rågsved. Älvsjö, Örby och Östberga har lägre tillgänglighet. Örby är ett exempel på där en ny gångbro över Örbyleden skulle göra situationen väsentligt bättre i detta avseende. I västerort har läget förändrats något mer jämfört med lekområdena. Här är det få stadsdelar, som Norra Ängby och Åkeslund som har det riktigt bra. Trafiksepareringen har, som

Teckenförklaring

i vissa miljonprogramsstadsdelar, gjort grönområdena tillgängliga för barn på egen hand. Detta syns i t.ex. Akalla och Hjulsta. Det är viktigt att påpeka att det kan vara stor skillnad inom ett miljonprogramsområde som östra Tensta eller centrala Rinkeby. Den täta industrialiserade exploateringen av dessa områden har ändå lett till vissa brister. T.ex. centralt i Rinkeby är det relativt långt till naturen. Det är ändå uppenbart att där stadsplaneringen starkt styrts av normer för barns behov av lekplatser och trafikskydd har det skapats en bebyggelse som är bra för barns utevistelse i parker och natur.

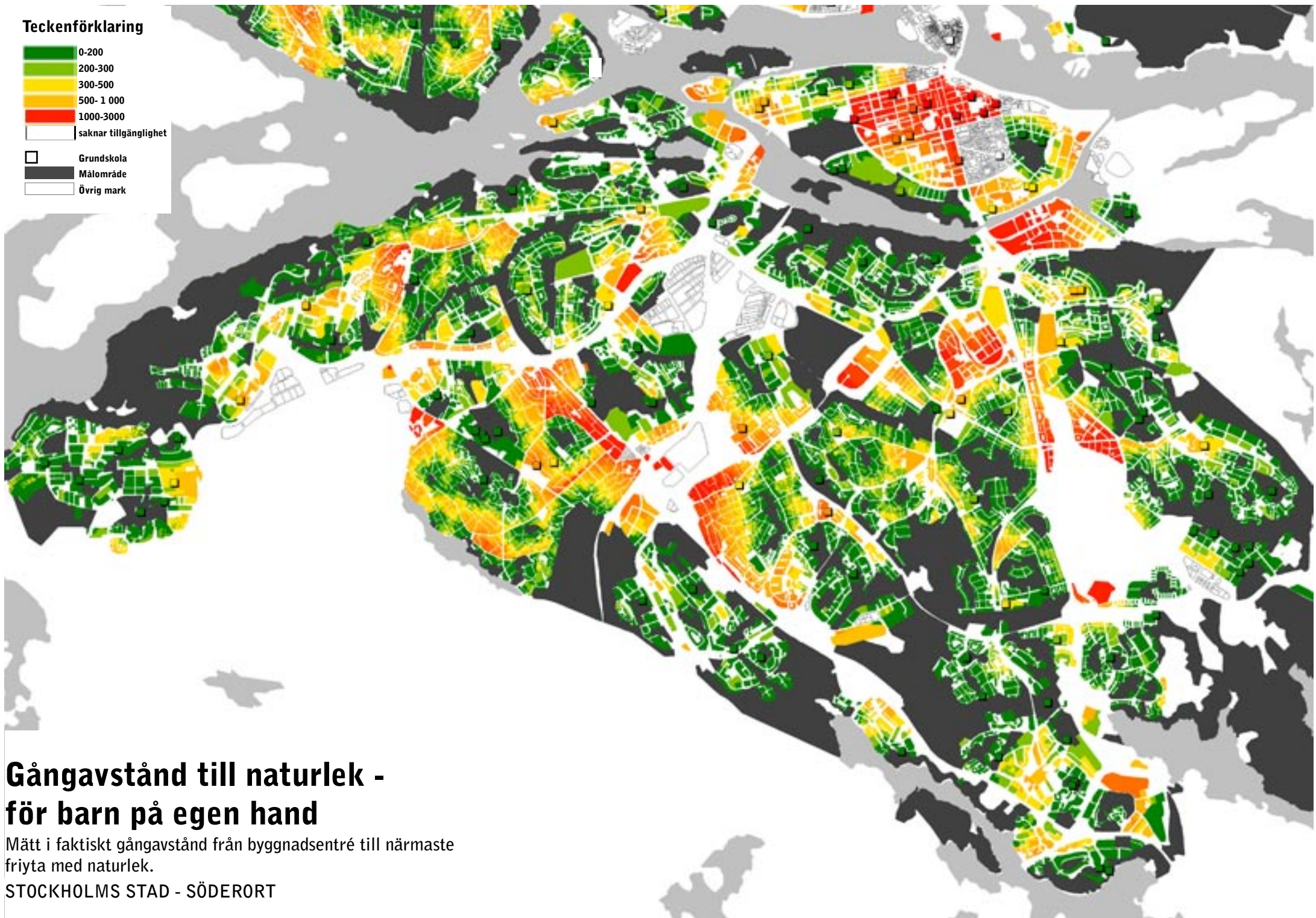
Gångavstånd till naturlek - för barn på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med naturlek.

STOCKHOLMS STAD - INNERSTADEN

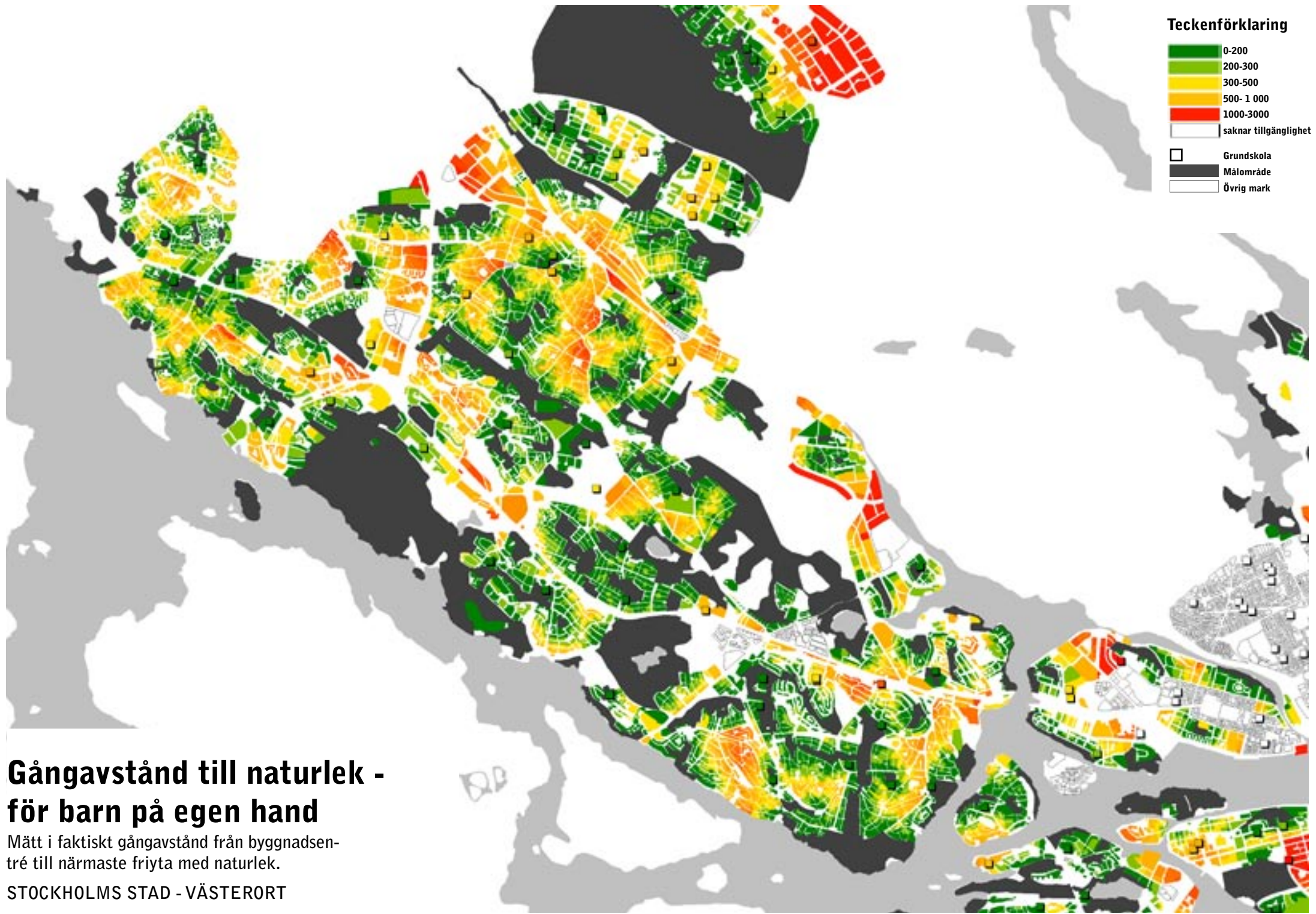
Teckenförklaring

Gångavstånd till naturlek - för barn på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsentré till närmaste friyta med naturlek.

STOCKHOLMS STAD - SÖDERORT

Gångavstånd till naturlek - för barn på egen hand

Mätt i faktiskt gångavstånd från byggnadsen-
tré till närmaste friyta med naturlek.

STOCKHOLMS STAD - VÄSTERORT

Sammanfattning av resultaten

Här redovisas genomsnittet för alla bostäder (adresspunkter), förskolor och grundskolor (privata och kommunala) inom Stockholm stad. Resultatet bör läsas mot parkprogrammets riktlinje för god tillgänglighet till lek (200 meter) och naturlek (500 meter).

Bostäder

Det är anmärkningsvärt att genomsnittet för samtliga adressers *gångavstånd till närmaste lek område är strax under parkprogrammets riktlinje; 199,8 meter*. Detta gäller dock i vuxens sällskap. *För barn på egen hand blir avståndet 270 meter*. 2% saknar tillgång. När det gäller *tillgängligheten till naturlek så är snittet 310 meter i vuxnas sällskap*, vilket är anmärkningsvärt bra. Majoriteten av Stockholms stads befolkning har natur inom vad kan kalla nära gångavstånd. Detta kan också ses som ett bra hälsotal. Barns egna möjligheter att ta sig till naturlek är däremot mer begränsad, som visats särskilt i innerstaden och kring motorlederna. *I genomsnitt har barn på egen hand 480 meter till naturlek*. Hela 11% saknar tillgång på naturlek.

Förskolor

När det gäller förskolorna så räknas endast vuxnas tillgänglighet. *Genomsnittet för förskolorna är 150 meter till lek område och 320 meter till naturlek*, dvs. något bättre än bostäderna. Detta beror på att förskolor av tradition planerats i grönare lägen. En intressant skillnad finns mellan kommunala och privata förskolor. De har samma tillgänglighet till leikområden men olika till naturlek, 270 meter respektive 380 meter. Att de privata ligger längre från naturen kan bero på att det finns fler i innerstaden och att dessa inte lokaliserats i gröna lägen i samma utsträckning.

Grundskolor

Grundskolornas närhet till leikområden, i snitt 110 meter, beror på att de flesta har en egen skolgård. Närheten till natur; 280 meter, beror som för förskolorna sannolikt på planeringstraditionen.

	Bostäder		Förskolor			Grundskolor
Lekområden	Avstånd i genomsnitt	% som saknar tillgång	Avstånd i genomsnitt	Avstånd för kommunala	Avstånd för privata	Avstånd i genomsnitt
I vuxens sällskap	200 m	0%	150 m	150 m	150 m	110 m
Barn på egen hand	270 m	2%				
Naturlek						
I vuxens sällskap	310 m	0%	320 m	270 m	380 m	280 m
Barn på egen hand	480 m	11%				

Analys av planerat byggande 2004-2007

357 st planområden har analyserats i fråga om barns tillgång till lekområden och naturlek. Några är just påbörjade och andra under avslutande. De visar översiktligt planläget och den sannolikt tillkommande bebyggelsen inom staden. Tillgänglighet till lekområden och natur har här översiktligt analyserats. Varje planområde har fått ett antal fiktiva bostadscentréer varifrån gångavstånd mätts till närmaste lekområde för barn i vuxnas sällskap respektive naturlekområde för barn på egen hand.

Eftersom planområdena är mycket olika i storlek (vissa är relativt stora utredningsområden) så skall resultaten läsas översiktligt då det finns en stor trubbighet i analysen i vissa fall. Det finns i flera fall planerade nya parker och lekplatser som inte lagts in i analysen. Ett exempel är Nya Kristinebergsparken i Nordvästra Kungsholmen. Ett annat är Annedalsparken i Annedal/Mariehäll. Det går ändå att dra vissa viktiga slutsatser inför Stockholms framtida stadsplanering.

Genomsnittet för hela staden är 175 meter till lekområden och 340 meter till naturlek, vilket indikerar att planområdena inte ligger så dåligt till. Ändå ligger 34% utanför leknormen och 14% utanför naturleknormen. Det innebär trots allt att 121 st planer behöver planera för utveckling av barns tillgänglighet till lek, dvs. behovet av tillgänglighetsförbättringar och nya lekområden.

Tittar vi på fördelning mellan innerstaden, söderort och västerort så finner vi intressanta skillnader. För innerstaden är snittet för planerna 210 meter till lek och 820 meter till naturlek, 37% respektive 50% ligger utanför normen. Bristen på naturområden i innerstaden blir tydlig även i denna analys. Ytterstadens planområden ligger i förhållande till natur som väntat mycket bättre till. I söderort är snittet 240 meter och i västerort 330 meter, 12% respektive 16% ligger utanför normen. En anmärkningsvärd skillnad finner vi dock i Västerorts planer. Här är avståndet till lek, längre än innerstaden: 230 meter, och fler; 48%, ligger utanför normen. I söderort är snittet 150 meter, väsentligt kortare än innerstaden, men ungefär lika stor andel; 36% utanför normen.

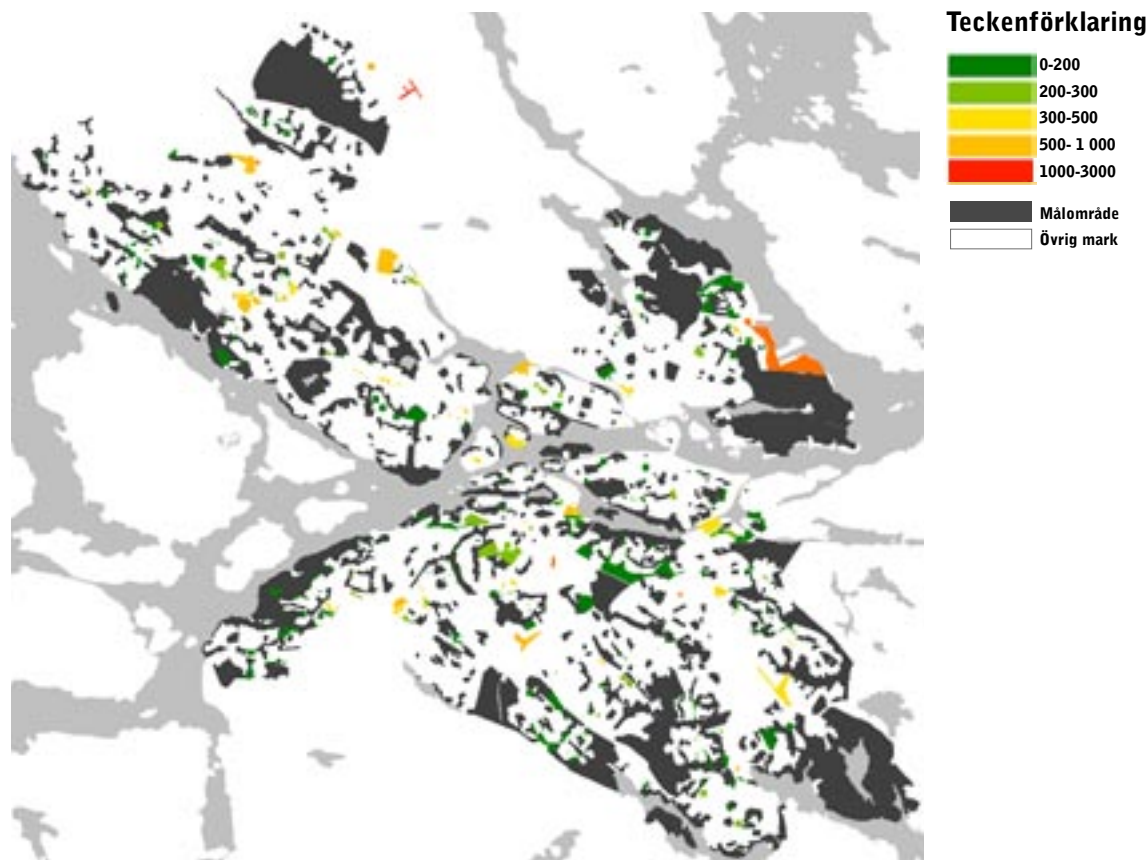

Fig. Planområdenas tillgång till lekområden för barn i vuxens sällskap.

	Stockholm stad		Innerstad		Söderort		Västerort	
Lekområden	Avstånd i genomsnitt	% utanför normen*	Avstånd i genomsnitt	% utanför normen*	Avstånd i genomsnitt	% utanför normen	Avstånd i genomsnitt	% utanför normen
I vuxens sällskap	175 m	34%	210 m	37%	150 m	26%	230	48%
Naturlek								
Barn på egen hand	340 m	14%	820 m	50%	240 m	12%	330	16%

Fig. Statistik för 20K-områdena

*Normen för god tillgång till lekområden är 200 meter och 500 meter till naturlek

Slutsatser

Barns hälsa avgörs framförallt av matvanor och fysisk aktivitet. Idag är barn allt mer stillasittande och beroende av vuxna för att komma ut och leka. Närheten till lekomyråden visar forskningen är avgörande för om barn verkligen är ute. Analyserna redovisade i denna rapport ger stöd för flera slutsatser som skulle kunna påverka stadsplaneringen av tillgängligheten till lekomyrådena och utvecklingen av dessa. Viktigaste slutsatsen är att lekomyråden kan och måste planeras och att trafiken måste på något sätt regleras så att inte barriärer uppstår.

Stadstyper är lika men platser är unika

Som analyserna visar är barns möjligheter att med vuxna eller själva röra sig i staden starkt påverkade av bebyggelsens utformning. Var vi ställer hus, drar vägar och anlägger parker avgör i grunden hur livsmiljön ter sig för barn. En bebyggelsens utformning är i grunden skapad i ett visst samhälle med en dominerande stadsbyggnadsdoktrin. Detta är särskilt tydligt i Stockholms stad där det går att urskilja tidsspecifika stadstyper i alla stadsdelar; i innerstaden finns i huvudsak kvartersstad, i ytterstaden finns modernistisk hus-i-park (1930-80), villaområden o.s.v. Viktigt att påpeka i diskussionen om stadsdelar och stadstyper är att tillgängligheten till olika målpunkter som t.ex. lekomyråden ofta är likartad inom stadstyperna, men att det finns platsspecifika skillnader som kräver detaljerad analys. En ”urban” innerstadsmiljö kan innehålla delar som har bättre tillgänglighet till lek än ett ytterstadsområde byggt som hus-i-park. Jämför t.ex. bebyggelsen kring Nytorget och Östbergahöjden i söderort. Slutsatserna i denna utredning, som på många sätt ansluter till Pia Björklids forskningsresultat, pekar ändå på vissa generella mönster som lättast beskrivs i form av stadstyper och exempelstadsdelar.

Fig. God tillgänglighet till lekomyråden i urban innerstadsmiljö (kring Nytorget)

Fig. Mindre god tillgänglighet till lekomyråden i ytterstaden (vid Östbergahöjden)

Delar av innerstaden mycket bra, bland annat tack vare 30-zonerna

Ser vi först på den äldsta bebyggelsen, kvartersbebyggelsen i innerstaden, så har den visat sig ha god tillgång till lekomyråden för barn i vuxnas sällskap, men sämre för barn på egen hand i de centralaste delarna. Framförallt är det mycket dåligt när det gäller naturtillgängligheten pga. bristen på natur. I stora delar av innerstaden är barnen idag således beroende av vuxna för att komma ut, vilket överensstämmer med bl.a. Maria Nordströms forskningsresultat. När dessa miljöer byggdes i mitten av 1800-talet fanns emellertid inte massbilismen. Många bevis finns för att barn lekte fritt och relativt obehindrat på gator och torg ända in på början av 1900-talet. Det visar även samtida utemiljöforskning av t.ex. Jan Gehl. Det vi måste skilja på här är trafikseparering och trafikreglering. Faktum är ju att det är inte gatorna i sig som är hinder för barns framkomlighet, det är bilarna. Analyserna visar faktiskt att det finns flera bra områden för barn att röra sig i på egen hand även i kvartersstaden tack vare 30-zonerna, som t.ex. bebyggelsen kring Högalidsparken, Fatbursparken, Rosenlundsparken, Gustaf Adolfsparken och Kronobergsparken.

Funkisen har naturen och miljonprogrammet trafiksepareringen

Det var från mitten av 1900-talet, efter kriget, när industrialism och urbanisering var i stark utveckling och när de sociala idéerna om det svenska Folkhemmet växte fram, som stadsplaneringen på allvar tog tag i den växande bilismen. Trafiknormer som SCAFT och TRÅD skapades utifrån sociala ambitioner att skapa lugna trygga bostadsområden. Även om miljonprogrammets bebyggelse i t.ex. Rågsved, Tensta och Skärholmen, har andra brister, så visar denna utredning att efterkrigstidens medvetna trafikseparering av gångtrafik och omfattande park- och lekplatsplanering har skapat stora kvaliteter i barns möjligheter att själva ta sig till lekplatser och natur.

När det gäller bebyggelsen från 1930-45, som t.ex. Hammarbyhöjden, Årsta och Blackeberg, så har den inte i samma utsträckning trafikseparerats men den har en sådan tillgång på bostadsnära natur att alla bostäder får en god tillgänglighet. Den modernistsiska bebyggelsen från 1930-80 har generellt god tillgänglighet till lekområden och natur. Den tidigare tack vare stor grön yta och den senare tack vare trafikseparering. Det är viktigt att här påminna om att dessa slutsatser gäller Stockholm. Det finns många exempel på framförallt miljonprogramsområden i andra delar av Sverige och Europa som saknar dessa lekkvaliteter.

Villaområdena kan sakna offentliga lekplatser

När det gäller villaområdena så har de generellt god tillgänglighet till lekområden för barn i vuxnas sällskap men en hel del hinder för barn som ska ge sig ut på egen hand. Ofta är också utbudet av lek- och grönområden mindre i villaområden. Här kommer vi till frågan om de egna gårdarnas betydelse. Ibland hävdas att behovet av lekplatser och natur inte är lika stort i områden där många har en egen trädgård. Samtida forskning av bl.a. Patrick Grahn visar dock snarare på motsatsen, att de som har en egen täppa har större krav på att ha andra grönområden till hands. Orsaken är att allmänna/kommunala lekplatser, parker och naturområden erbjuder något annat än den egna gården, inte bara fler lekredskap och större ytor utan även möjligheten att träffa andra. Lekplatserna och grönområdena är stadens kanske viktigaste mötesplatser.

Fig. Tillgänglighet till lekområden i vuxnas sällskap i villaområde (Äppelviken)

Fig. Sämre tillgänglighet för barn i samma område på grund av trafikbarriärer (Äppelviken)

Planerade bostäder visar på behovet av planering för barns lek

Resultaten från utvärderingen av de 357 planerna visar att det finns en hel del planer inom staden som bör ses över vad gäller tillgänglighet till lek och natur. Fler av de planer som ingått i denna analys har dock en pågående planprocess där barns utemiljö på flera sätt redan har integrerats. Ett exempel på detta är Nordvästra Kungsholmen där en helt ny park med stor lekplats avses byggas. Eftersom analysen inte innefattar dessa planerade lekplatser, parker, naturområden och gångförbindelser så skall inte för stora slutsatser dras av resultatet.

Barn i staden är en fråga om hållbar utveckling

Även fast Stockholm är en mycket grön och tillgänglig stad för barn krävs det att barns lekmiljöer ständigt finns med i stadsplaneringen. Inget nybyggnadsprojekt bör undantas från krav på barnens lekmöjligheter. Ett exempel är Hammarby sjöstad som har fått många fler barnfamiljer än vad man först tänkte sig, och där det saknas bra lekområden i vissa delar. Det är viktigt att planera för barnfamiljerna även i mycket urbana lägen för de kommer att söka sig dit ändå. Det är alldeles för många andra faktorer som styr var man bosätter sig, och det är olyckligt om barnen får stryka på foten. Denna utredning visar att detta inte behöver vara en motsättning, att det är möjligt att förena stadskvalitet och barns behov av lek. Det är i hög grad en fråga om stadsbyggnad, parkplanering och trafikreglering. För det är ju inte gatorna som är barriärer, det är bilarna. Låt Stockholm fortsätta vara en av de mest barnvänliga städerna i Europa. Det är i slutändan en fråga om samhällelig rättvisa och internationell konkurrenskraft.

Rekommendationer till stadsplaneringen

Rekommendationer för bättre tillgänglighet till barns utemiljöer i Stockholms stad kan mycket generaliserat sammanfattas på följande sätt.

Trafiken:

- Lugna trafiken genom gatuutformning och reglera den i 30- eller 20-zoner.
- Ta tillvara trafiksepareringen, särskilt i efterkrigstidens bebyggelse.
- Överbrygga större trafikbarriärer med broar eller tunnlrar på strategiska platser som förbättrar tillgängligheten för många barn.

Lekområdena:

- Utveckla lekområdena så att de även blir mötesplatser för vuxna.
- Ta tillvara den bostadsnära naturen.
- Vårda attraktiva lekområden, särskilt i anslutning till skolorna.
- Bevara och utveckla lekplatser i villaområdena.
- Bevara och utveckla gröna lekområden i innerstaden.

Förskolor och grundskolor:

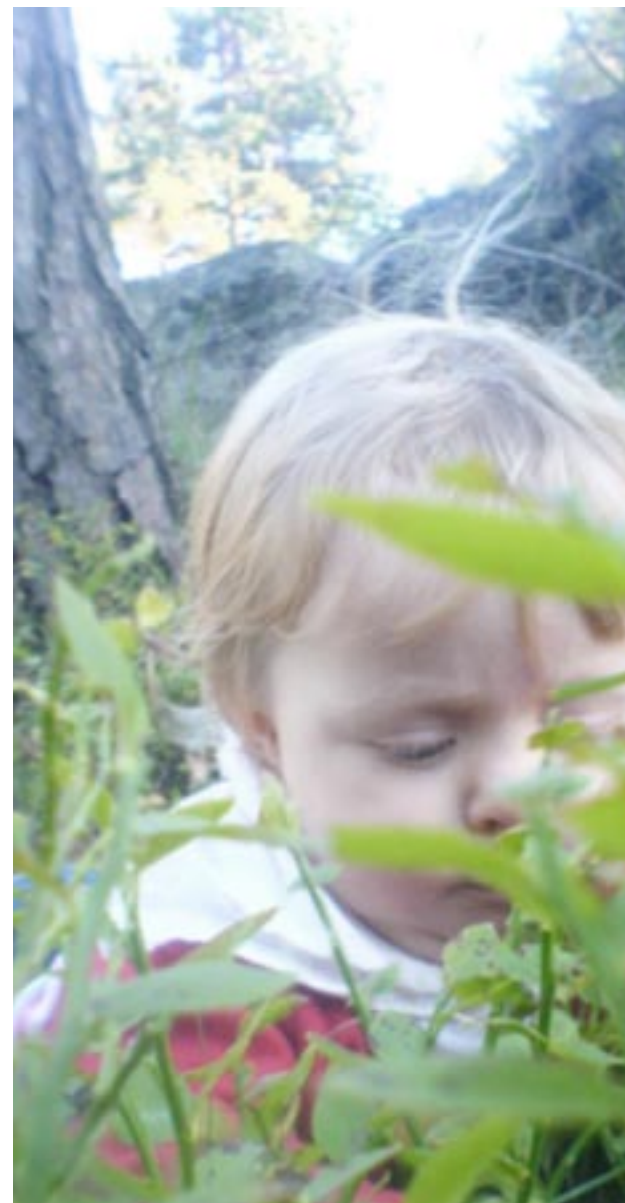
- Ta tillvara och planera för skolornas park- och naturnära lägen.
- Alla skolor och förskolor bör ha en egen gård, helst med natur eller parkinslag.

Dessa rekommendationer är mycket allmänna och måste vid varje enskilt planeringstillfälle studeras i detalj.

Stadsplanering inom Stockholms stad kommer i framtiden alltid ske i anslutning till befintlig bebyggelse. Därför krävs kunskap om platsens unika förutsättningar och historia.

Följande punkter bör studeras vid planering av ny bebyggelse på varje specifik plats.

- tillgängligheten till lekområden för barn med och utan vuxnas sällskap
- förekomst av trängsel och brukarkonflikter i lekområdena
- förskolors och grundskolors lokalisering
- grad och form av trafikseparering
- medel för trafikreglering
- utbudet av lekområden i park och natur
- utvecklingsmöjligheter för lek i park och natur

Behov av vidare studier

Denna rapport har bidragit med en avsevärd mängd nya fakta om tillgängligheten till stadens lekområden. Här uppräknas några av de studier som vore önskvärda för att stärka kunskapsunderlaget för planering och förvaltning av stadens lekområden.

Kvalitativ brukarundersökning

I denna utrednings analys har framkommit att det finns flera områden där både bostäder, förskolor och grundskolor har långa avstånd till lekområden och natur. En kvalitativ uppföljning av dessa resultat skulle vara mycket värdefull för att belysa hur man som barn, förälder eller lärare hanterar denna situation. Hur hanterar man barriärer och långa avstånd? Har man större efterfrågan på nya lekområden? etc. Detta undersöks med fördel i intervju- eller enkätform.

Regional tillgänglighet

För att få en helhetsbild av tillgängligheten till parker och friluftsområden behöver den lokala bilden som utretts i denna rapport kompletteras med en regional bild. Trots allt finns det en hel del besökare som kommer till lekområdena med kollektivtrafik och bil. Detta kan tex. analyseras i GIS som potentiella besökare inom 10, 20, 30 min.

Besöksräkningar och trängselanalys

Vi vet fortfarande inte exakt hur många som besöker park- och naturområdena. Detta skulle behöva mätas i fält. Det finns idag flera säkra metoder att mäta besöksstrycket i grönområden som skulle kunna appliceras på lekområden. Om dessa sedan korreleras med GIS-analyser av tillgänglig befolkningsunderlag skulle det vara möjligt att göra en generell prognosmodell för nya planprojekt.

Slitage och nedskräpning

En viktig fråga, som är kopplad till besöksstrycket, är slitage och nedskräpning. I förlängningen handlar det om lekområdenas underhålls-, drift- och renhållningsbehov. Idag finns praktisk kunskap hos förvaltare, men det skulle behövas en ordentlig utredning av hur slitage uppkommer och vad det kostar. Det handlar om sociala och biologiska faktorer som besökares beteendemönster, trängseleffekter, slitagetålighet i mark, tillgängliga evenemangsytor, förebyggande åtgärder, behov av nya vägar och hårdgjorda ytor etc.

Buller och föroreningar

Sociotopkartan ger värdefull information om hur olika grönområden och friytor används, men vi vet också att flera av dessa områden är starkt utsatta för buller och föroreningar. Detta kanske inte hindrar för utevistelse eftersom barn och vuxna sällan har möjlighet att välja bort det närmaste lekområdet, men det har en avsevärd påverkan på det långsiktiga hälsoläget. Åtgärder som minskar buller och föroreningar kan också öka tillgängligheten eller skapa nya lekområden.

Orienterbarhet och informationsstrategi

Ny stadsbyggnadsforskning visar att orienterbarheten till grönområdena är en viktig faktor som avgör om de besöks ofta eller sällan. Detta kan med en ny metod som heter Place Syntax, analyseras i GIS. Tillgänglighet har också med information att göra. Ett sammanhållet program för lokalisering och utformning av skyltar skulle ge lekområdena en enhetlig bild utåt, precis så som är tänkt för parkleken. Detta skyltprogram skulle kunna integreras med en webbsida med fördjupad information om lekområdena samt hur man kan komma dit med kollektivtrafik.

Ordlista

Adresspunkt: Läge för adress, oftast byggnadens eller fastighetens entré.

Analysområde: Det stadsområde som analyseras, innefattar utredningsområde och influensområde.

Axiallinjesteg: Avstånd i antalet riktningsförändringar mätt med axiallinjer.

Axiallinje: Representation av gaturum eller gångväg som en rak siktlinje, en riktning.

Entrépunkt: Den punkt där man går in i ett område. Kallas ibland ”port”.

Fastighetsyta: Den landyta som har en definierad ägare.

Fågelavstånd: Det närmaste avståndet mellan två punkter på en karta.

GIS: Geografiskt informationssystem, d.v.s. kartor kopplat till databaser med geografisk information.

Gångavstånd: Det faktiskt avståndet för fotgängare på marken mätt i meter.

Influensområde: Det omland som behövs för att studera utredningsområdet.

Lekområde: Lekplats, skolgård, park eller naturområde som används för lek.

Naturlek: Lek som är i naturmiljö

Orienterbarhet: Det upplevda avståndet för fotgängare på marken mätt i antal riktningsförändringar (axiallinjesteg).

Place syntax: Forskningsinriktning initierad på Arkitekturskolan KTH som studerar rumsliga, oftast lokala, tillgängligheter med huvudsak kvantitativa mått.

Utredningsområde: Det stadsområde/planområde som avses undersökas.

Sociotopkarta: Karta som visar offentliga platsers bruksvärden.

Space syntax: Forskningsinriktning initierad på University College London som studerar rumsliga former och konfigurationer med huvudsak kvantitativa mått.

Tillgänglighet: Möjligheten att nå eller ta del av något eftersträvsvärt.

Referenser

Berglund, Ulla & Jergeby, Ulla. 1989. *Uteliv : med barn och pensionärer på gård och gata i park och natur*. Statens råd för byggnadsforskning, rapport T1989:10

Björklid, Pia. 1991a. *Barn och trafik inför 2000 : fakta, scenarier och forskningsbehov*. TFB:rapport 1991:38. Transportforskningsberedningen. Stockholm

Björklid, Pia. 1991b. *Skolbarns trafikmiljö : Lärares syn på elevers trafikmiljö och skolans trafiksäkerhetsarbete*. TFB:rapport 1991:27. Transportforskningsberedningen. Stockholm

Björklid, Pia. 1992. *Barns upplevelser av trafiksäkerhet i olika närmiljöer*. TFB:rapport 1992:3. Transportforskningsberedningen. Stockholm

Björklid, Pia. 1996. *Trafikmiljöstress : teknisk rapport : en enkätstudie av föräldrar med teoretisk referensram och variabelbeskrivning*. Lärarhögskolan. Stockholm

Cele, Sofia. 2006. *Communicating Place: Methods for Understanding Children's Experience of Place*. doktorsavhandling Stockholms universitet.

Gatu- och fastighetskontoret. 2004. *Förslag till 30-zoner*. 2004-11-02. Stockholms stad

Grahn, Patrik & Stigsdotter, Ulrika. 2003. *Landscape planning and stress*. Urban Forestry & Urban Greening 2. Urban & Fischer Verlag

Grahn, Patrik. 1985. *Hur brukas tätortens friytor? : En litteraturgenomgång av internationell forskning samt ett par egna pilotstudier*. Institutionen för landskapsplanering, SLU Alnarp. Stencil 85:6

Hillier, B., Penn, A., Hanson, J., Grajewski, T. & Xu, J. 1993. *Natural movement: or, configuration and attraction in urban pedestrian movement*. Environment and Planning B: Planning and Design, volume 20, s. 29:66

Hillier, Bill. 1996. *Space is the machine*. Cambridge University Press. Cambridge

Hörnsten, L. & Fredman, P. 2000. *On the distance to recreational forests in Sweden*. Landscape and Urban Planning 51, pp. 1:10

Nilheim, Jens 1999. Kan ni gå ut och leka ? : Barns utomhusmiljö i Stockholms nybyggda innerstad. Examensarbete Kungl. Tekniska högskolan, Institutionen för infrastruktur och samhällsplanering

Nordström, Maria. 2000. *Rummet som plats : en jämförande utvecklingspsykologisk studie av barns- och ungdomars värdering av fysisk miljö i Sverige och Frankrike*. Kulturgeografiskt seminarium [20]00:4. Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet

Nordström, Maria. 2004. *Observationer av 12 år gamla skolbarn på två innerstadsskolor i Stockholm* : Sammanfattning av en observationsstudie av Marie Brandstetter Hiltunen, psykologpraktikant hösten 2003, i Formas projektet ”Barn och Platser i Staden”. PM. Kulturgeografiska institutionen. Stockholms universitet. Stockholm

Nordström, Maria (red). 1994. *Vårt behov av grönska : Några aktuella miljöpsykologiska forskningsresultat*. Byggnadsrådet, R14:1994. Stockholm

Stadsbyggnadskontoret. 2003. *Sociotophandboken: Planering av det offentliga uterummet med Stockholmsmarna och sociotopkartan*. Rapport SBK 2003:2. Stockholms stad

Stähle, Alexander, Marcus, Lars & Karlström, Anders. 2005. *Place Syntax: Geographic accessibility with axial lines in GIS*. Proceedings for the 5th International Space Syntax Symposium. Delft

Stähle, Alexander. 2005. *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friyettillgång*. Licentiatavhandling Arkitekturskolan KTH. TRITA-ARK-Forskningspublikationer 2005:2. Stockholm